

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ.
Загальна частина**

**Практикум
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»**

Київ – 2021

УДК 343.2/7 (477)(076)

К 823

Укладач: Т.Д. Лисько – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу Юридичного факультету Національного авіаційного університету

Рецензент: С.Я. Лихова – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу Юридичного факультету Національного авіаційного університету

Затверджено методично-редакційною радою Національного авіаційного університету (протокол № _____ від _____ 2021 року).

К 823 Кримінальне право України. Загальна частина:

практикум / укладач Т.Д.Лисько. – К.: НАУ, 2021. – 128 с.

Практикум з дисципліни «Кримінальне право України. Загальна частина» містить перелік теоретичних питань для підготовки до практичних занять та практичні завдання, сформовані та систематизовані відповідно до Робочої навчальної програми, перелік рекомендованих літературних джерел та завдання для самостійної роботи.

Для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність».

ЗМІСТ

Вступ	5
Методичні рекомендації щодо розв’язання практичних завдань із Загальної частини кримінального права України.....	6
Модуль №1. Загальні засади кримінального права; кримінальна відповідальність; поняття кримінального правопорушення; склад кримінального правопорушення.....	12
Тема 1.1. Загальні засади кримінального права.....	12
Тема 1.2. Поняття кримінального правопорушення, його види. Класифікація кримінальних правопорушень.....	19
Тема 1.3. Склад кримінального правопорушення та його характеристика. Кваліфікація кримінальних правопорушень.....	25
Тема 1.4. Об’єкт кримінального правопорушення.....	32
Тема 1.5. Об’єктивна сторона кримінального правопорушення.....	36
Тема 1.6. Суб’єкт кримінального правопорушення.....	42
Тема 1.7. Суб’єктивна сторона кримінального правопорушення.....	49
Модуль №2. Співучасть у кримінальному правопорушення, стадії вчинення кримінального правопорушення; множинність кримінальних правопорушень; обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння; звільнення від кримінальної відповідальності.....	58
Тема 2.1. Стадії вчинення кримінального правопорушення.....	58
Тема 2.2. Співучасть у кримінальному правопорушенні.....	64
Тема 2.3. Множинність кримінальних правопорушень.....	70
Тема 2.4. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.....	78
Тема 2.5. Звільнення від кримінальної відповідальності.....	84
Модуль № 3. Покарання; звільнення від покарання; інші заходи кримінально-правового характеру.....	91
Тема 3.1. Покарання, його система та види.....	91
Тема 3.2. Призначення покарання.....	95
Тема 3.3. Звільнення від покарання та його відбування.....	101

Тема 3.4. Судимість.....	105
Тема 3.5. Інші заходи кримінально-правового характеру	108
Тема 3.6. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.....	111
Тема 3.7. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.....	115
Тема 3.8. Основні питання Загальної частини кримінального права іноземних держав.....	118
Список джерел.....	123

ВСТУП

Кримінальне право України – обов’язкова нормативна дисципліна при підготовці фахівців спеціальності «Правоохоронна діяльність». Досконале знання кримінального законодавства є необхідною умовою успішної роботи за фахом. Це покладає на здобувача вищої освіти обов’язок з перших днів занять відмовитися від поверхового засвоєння кримінально-правових інститутів, категорій і понять.

Практикум із Загальної частини дисципліни «Кримінальне право України» є збірником практичних завдань для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» для проведення практичних занять і самостійної роботи.

Виконання завдань повинне забезпечити вивчення теоретичного матеріалу з дисципліни «Кримінальне право. Загальна частина».

Метою викладання дисципліни «Кримінальне право України» є оволодіння теоретичними знаннями в галузі кримінального права та закріплення практичних навичок для їх застосування в конкретних життєвих ситуаціях, формування правової культури при практичному застосуванні норм кримінального законодавства.

Завдання сформульовані з орієнтиром на удосконалення практичної навички застосування кримінального закону, підкріплюються теоретичними питаннями та практичними кейсами. Така побудова навчального матеріалу дозволяє скерувати здобувачів вищої освіти на якісне отримання теоретичних та практичних знань, сформувати навички застосування кримінального закону у конкретних випадках.

Більшість сформульованих у Практикумі задач ґрунтується на матеріалах реальних кримінальних справ (за єдиної умови, що прізвища «персонажів» є зміненими), інші – мають умовний характер.

Для належної підготовки до практичного заняття сформульовані методичні рекомендації щодо розв’язання практичних завдань із Загальної частини кримінального права.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Особливості практичних завдань, що сформовані у даному практикумі, передбачають поглиблене дослідження змісту певного конкретного інституту Загальної частини кримінального права України, що стосується кримінального правопорушення або покарання.

Вирішення таких практичних завдань як окремі елементи включає:

1. Уточнення та попередню оцінку фактичних обставин (факультативний елемент).

2. Систематизацію тих фактичних обставин, які охоплюються змістом відповідного інституту (обов'язковий елемент).

3. Визначення конкретних правових, правозастосовних та теоретичних орієнтирів, які впливають на зміст інституту, що розглядається (обов'язковий елемент).

4. Зіставлення систематизованих фактичних обставин з правовими, правозастосовними та теоретичними орієнтирами відповідного інституту (обов'язковий елемент, який у письмовому вигляді в рішенні може не наводитись).

5. Формулювання проміжних і остаточних висновків щодо кримінально-правового змісту відповідних фактичних обставин у межах інституту, що розглядається (обов'язковий елемент).

6. Написання формули кримінально-правової кваліфікації та юридичного формулювання обвинувачення (обов'язковий елемент, якщо таке написання можливе).

7. Відповідь на конкретні питання задачі, якщо така відповідь не сформульована у попередніх елементах рішення (факультативний елемент).

При цьому у функціональному плані перший з виділених вище елементів рішення задачі (якщо він потрібний) виступає загальною передумовою правильності такого рішення; другий–п'ятий елементи відображають процес формулювання власної кримінально-правової оцінки фактичних обставин і тим самим її обґрунтування; п'ятий (у частині остаточних висновків) або шостий (якщо він можливий) елементи фіксують відповідну форму

власної кримінально-правової оцінки фактичних обставин; сьомий елемент (якщо він є в рішенні) дає відповідь на питання задачі, що мають переважно процесуальний характер.

З урахуванням зазначеного загальний алгоритм письмового розв'язання практичних завдань цього типу включає наступні елементи:

1. Уточнення, доповнення, систематизація та попередня оцінка фактичних обставин (обов'язковий елемент).

2. Формулювання попередніх висновків щодо видів кримінальних правопорушень, ознаки яких вбачаються в діяннях суб'єктів (факультативний елемент).

3. Визначення впливу змісту окремих інститутів Загальної частини кримінального права, які стосуються кримінального правопорушення, та окремих типів кримінально-правових ситуацій на кінцевий результат комплексної кримінально-правової оцінки (обов'язковий елемент).

3.1. Стадії вчинення кримінального правопорушення.

3.2. Співучасть у кримінальному правопорушенні.

3.3. Опосередковане вчинення кримінального правопорушення.

3.4. Групове вчинення кримінального правопорушення за відсутності ознак співучасті.

3.5. Причетність до кримінального правопорушення.

3.6. Конкуренція кримінально-правових норм.

3.7. Множинність кримінальних правопорушень.

4. Формулювання кінцевого результату комплексної кримінально-правової оцінки фактичних обставин (обов'язковий елемент); його можуть представляти:

4.1. Формула кваліфікації кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) – **ФК**.

4.2. Юридичне формулювання обвинувачення – **ЮФО**.

4.3. Висновок про те, що діяння не є злочинним (злочинними).

У разі відсутності в фактичних обставин, які кореспондують зі змістом окремого інституту Загальної частини кримінального права, що стосуються кримінального правопорушення, та (або) окремим типом кримінально-правової ситуацій з тих, що передбачені у відповідних пунктах третього елементу загального

алгоритму, у рішенні задачі проти цього пункту ставиться прочерк або вказується: «Не вбачається».

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

Щоб заволодіти грошима Плахової, які зберігалися у квартирі, Качаліна вирішила її отруїти. Для цього вона придбала отруту, призначену для труїння гризунів, прийшла «в гості» і дала цю отруту Плаховій під виглядом ліків від шлункових захворювань. Приймаючи «ліки», Плахова відчувала себе погано, викликала швидку медичну допомогу і до її приїзду почала блювати, що за висновком судово-медичної експертизи в кінцевому підсумку і врятувало її життя. Качаліна, побачивши такий розвиток подій, з квартири Плахової втекла, однак через два дні була затримана.

Внаслідок отруєння Плахова два тижні перебувала на стаціонарному лікуванні, що за висновком судово-медичної експертизи свідчить про заподіяння їй легкого тілесного ушкодження з короткочасним розладом здоров'я.

Ознайомтесь із статтями 115 і 187 КК України, а постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти власності» від 06.11.2009 р . № 10. Яку кримінально-правову оцінку мають діяти Качаліної?

ЗРАЗОК вирішення практичного завдання:

1. Уточнення та попередня оцінка фактичних обставин.

1.1.Формулювання в умовах задачі «вирішила її отруїти» будемо розглядати як підтвердження прямого умислу на вбивство Плахової з боку Качаліної.

1.2.В умовах задачі немає даних щодо сильних фізичних страждань Плахової після вживання отрути, тому немає підстав вбачати в діях Качаліної таку обтяжуючу обставину умисного вбивства, як його «особлива жорстокість».

1.3.Втеча з квартири Качаліної після виклику Плаховою швидкої допомоги свідчить не про добровільну відмову Плахової від доведення кримінального правопорушення до кінця, а про намагання уникнути відповідальності за вже вчинені нею дії.

2.Систематизація фактичних обставин, які охоплюються інститутом «Стадії вчинення кримінального правопорушення».

2.1. За наявності мети заволодіння грошима Плахової та виникнення наміру (прямого умислу) щодо її вбивства наступні дії Качаліної – придбання отрути, давання цієї отрути під виглядом ліків є окремими етапами досягнення мети та реалізації умислу.

2.2. Заволодіння грошима не відбулося, а Плахова залишалась живою; це свідчить, що мети не досягнуто, а прямий умисел на вбивство повністю не реалізовано.

2.3. Внаслідок отруєння Плаховій заподіяно легке тілесне ушкодження з короточасним розладом здоров'я; в правозастосовній практиці таке тілесне ушкодження є показником насильства, що є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого (п.5, 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти власності»).

3. Визначення конкретних правових, правозастосовних та теоретичних орієнтирів у межах змісту інституту «Стадії вчинення кримінального правопорушення».

3.1. Правовими орієнтирами є: а) статті 13–17 КК, що передбачають особливості відповідальності за закінчене та незакінчене кримінальне правопорушення; б) статті 115 і 187 КК, які передбачають види закінчених кримінальних правопорушень, що вчинила (мала намір вчинити) Качаліна, а також визначають особливості специфічної конструкції та конкретного змісту їх юридичних складів.

3.2. Правозастосовними орієнтирами є пункти 5, 9, 10 згаданої постанови Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10.

3.3. Теоретичними орієнтирами є вироблені наукою кримінального права загальні правила кваліфікації незакінченого кримінального правопорушення, а також правила кваліфікації кримінального правопорушення, обставини вчинення якого відповідають ознакам кількох стадій.

4. Зіставлення систематизованих фактичних обставин з правовими, правозастосовними та теоретичними орієнтирами інституту «Стадії вчинення кримінального правопорушення» (у письмовому вигляді не наводиться).

5. Формулювання проміжних і остаточних висновків щодо кримінально-правового змісту фактичних обставин у межах інституту «Стадії вчинення кримінального правопорушення».

5.1. Проміжні висновки:

а) дії Качаліної були спрямовані на вчинення двох кримінальних правопорушень – розбою та умисного вбивства з корисливих мотивів;

б) дії, спрямовані на умисне вбивство з корисливих мотивів, у будьякому разі є незакінченим кримінальним правопорушенням, оскільки Плахова залишилась живою; спочатку має місце готування до цього кримінального правопорушення (придбання отрути як різновид підшукування зняряддя умисного вбивства), а потім закінчений замах на умисне вбивство з корисливих мотивів (Качаліна безпосередньо спрямувала свої дії на позбавлення Плахової життя – виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця, але умисне вбивство не було закінчене (смерть не настала) з причин, що не залежали від її волі);

в) розбій є закінченим злочином з моменту застосування небезпечного для життя чи здоров'я насильства до потерпілого або здійснення погрози застосування такого насильства; таке насильство з боку Качаліної мало місце; отже, той факт, що заволодіння грошима Плахової не відбулося, на визнання вчиненого Качаліною розбою закінченим злочином не впливає; таким чином, вчинення розбою пройшло дві стадії: готування до кримінального правопорушення (придбання отрути) і закінчений злочин;

г) попередня стадія умисного вбивства з корисливих мотивів – готування до кримінального правопорушення і попередня стадія розбою – готування до кримінального правопорушення, які мали місце в діях Качаліної, при остаточній кваліфікації її дій не дістають самостійної кримінально-правової оцінки; у цьому разі діє загальне правило: якщо вчинення кримінального правопорушення проходить через кілька стадій, кожна наступна стадія «поглинає» попередню і попередня стадія самостійній кваліфікації не підлягає;

д) остаточна кваліфікація закінченого замаху на умисне вбивство з корисливих мотивів передбачає обов'язкове посилення у формулі кваліфікації на ч. 2 ст. 15 КК; остаточна кваліфікація розбою як закінченого кримінального правопорушення посилення у формулі кваліфікації на ст. 15 КК не потребує;

е) оскільки при вчиненні розбою з боку Качаліної мало місце проникнення в житло (абзац 2-3 пункту 22 постанови), її дії кваліфікуються за ч. 3 ст. 187 КК з інкримінуванням зазначеної кваліфікуючої ознаки.

5.2. Остаточні висновки збігаються з формулою кримінально-правової кваліфікації та юридичним формулюванням обвинувачення (див. п. 6 даного рішення).

6. Формула кримінально-правової кваліфікації та юридичне формулювання обвинувачення.

ФК: Дії Качаліної необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 3 ст. 187; ч. 2 ст. 15, п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України.

ЮФО: Качаліна вчинила: напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний з насильством, небезпечним для здоров'я особи, яка зазнала нападу, розбій, вчинений з проникненням у житло (ч. 3 ст. 187 КК); закінчений замах на умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині – умисне вбивство, вчинене з корисливих мотивів (ч. 2 ст. 15, п. 6 ч. 2 ст. 115 КК).

7. Оскільки питання задачі мало кримінально-правовий характер, відповідь на нього дано в пунктах 3, 5, 6 рішення.

Модуль №1. Загальні засади кримінального права; кримінальна відповідальність; поняття кримінального правопорушення; склад кримінального правопорушення

Тема 1.1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.1.1.

Поняття кримінального права. Принципи кримінального права.

Теоретичні питання:

1. Поняття кримінального права як самостійної галузі права.
2. Основні завдання кримінального права та їх відображення в Кримінальному кодексі України 2001 р.
3. Кримінальне право України та інші галузі права, їх зв'язок та відмінності.
4. Система кримінального права України.
5. Принципи кримінального права України.

Основні теоретичні відомості.

Кримінальне право як галузь права – це система кримінально-правових норм, закріплених у КК, що регулюють суспільні відносини, які виникають у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення.

Принципи кримінального права – основоположні вимоги, засади, які пов'язуються з системою кримінального права як галузі права, впливають на зміст його складових елементів (правових інститутів, підінститутів, норм), а також забезпечують функціонування механізму кримінально-правового регулювання в цілому та окремих його елементів. Принципи кримінального права мають загальнообов'язковий характер, певним чином впливають на кримінально-правове регулювання, а також виконання галуззю кримінального права своїх завдань та функцій у цілому.

***Основні поняття:** предмет; методи; завдання; система; принципи кримінального права.*

Література: [1]; [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [32]; [33]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Віднайти у Конституції України принципи кримінального права. Визначити взаємодію принципів, що містяться в КК України та Конституції України.

2. Наведіть два положення кримінально-правового характеру: а) Конституції України; б) міжнародних договорів; в) рішень Конституційного Суду України.

3. У яких нормах КК України відображено основні положення статей Конституції України? Запишіть основний зміст статей КК.

4. Дайте стислу характеристику кожного розділу Загальної та Особливої частин КК України.

**ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.1.2.
Джерела кримінального права України.**

Теоретичні питання:

1. Поняття джерела кримінального права; загальна характеристика окремих джерел кримінального права України.

2. Конституція України як джерело кримінального права України.

3. Кримінальний кодекс України 2001 року (в подальшому – КК, КК України) – основне джерело кримінального права України.

4. Міжнародні договори як джерела кримінального права України.

5. Рішення Конституційного Суду України як джерела кримінального права України.

6. Юридична природа та кримінально-правове значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

7. Особливості нормативних приписів Загальної та Особливої частин КК України.

8. Основні різновиди диспозицій та санкцій статей Особливої частини КК України.

9. Тлумачення кримінального закону.

Основні теоретичні відомості.

Джерело кримінального права – нормативно-правовий акт, в якому знаходять своє формальне закріплення норми кримінального права.

Юридична форма і зміст джерел кримінального права багато в чому визначають зміст та сутність кримінально-правових норм і відповідних правовідносин формування та реалізації їх на демократичних і гуманістичних принципах. Аргі огі ми ґрунтуємося на тому, що джерелом кримінального права в юридичному (формальному) його значенні слід визнати нормативно-правові акти, прийняті у встановленій юридичній процедурі і формі, та які містять кримінально-правові норми — первинні й основоположні одиниці кримінального права, що забороняють під загрозою застосування покарання чи інших заходів кримінально-правового характеру певний вид (тип) суспільно небезпечної поведінки особи (суб'єкта кримінального правопорушення) — дію чи бездіяльність — і визначають їх як кримінальне правопорушення. Ці нормативно-правові акти регулюють кримінально-правові відносини в державі і на цій підставі відносяться до сфери (галузі) кримінального права. У вказаних нормативно-правових актах (джерелах) кримінально-правові норми можуть встановлюватися, змінюватися чи скасовуватися. Тому вони виконують двояку і надзвичайно важливу функцію: 1) функцію юридичного джерела кримінального права і 2) функцію форми права, тобто відіграють роль юридичної форми існування і вираження (функціонування) норм кримінального права. Саме на підставі таких установчих положень ми визначаємо зміст поняття «джерела кримінального права» .

До основних джерел кримінального права належать: Конституція України, Кримінальний кодекс України, міжнародні договори, що ратифіковані ВР України, рішення Конституційного Суду України.

Основні поняття: джерело права; диспозиція; санкція; тлумачення закону; аутентичне тлумачення; офіційне тлумачення; буквальне тлумачення; поширювальне тлумачення; звужувальне тлумачення

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Назвіть дві-три статті з Особливої частини КК України, які мають просту, описову, відсылну та бланкетну диспозиції. Запишіть приклади кожного з чотирьох видів диспозиції Особливої частини КК України.

2. Назвіть дві-три статті з Особливої частини КК України, які мають відносно визначені або (та) альтернативні санкції. Запишіть по два приклади кожного з двох видів санкцій Особливої частини КК України.

3. Н., щоб постріляти голубів, украв із кабінету військової підготовки спортивної школи нарізну гвинтівку СВД 7,62×54 і дві пачки патронів до неї. Його дії були кваліфіковані за ч. 1 ст. 262 КК. У суді захисник заперечував про таку кваліфікацію, аргументуючи це тим, що буквальний текст ст. 262 КК нічого не говорить про крадіжку, просив суд про застосування ч.1 ст. 185 КК, у якій передбачена відповідальність за крадіжку майна. Прокурор, заперечуючи це доведення захисника, вказував, що термін “викрадення”, який використовується у ст. 262 КК, вміщує в себе крадіжку, тому дії Н. кваліфіковано правильно.

Яке тлумачення ст.262 КК застосовує захисник? Які способи тлумачення ст.262 КК застосовує прокурор? Яке рішення питання слід вважати правильним?

4. Наведіть приклади граматичного та систематичного тлумачення закону про кримінальну відповідальність, застосовуючи норми КК України.

5. Ознайомтесь із Указами Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набуття ними чинності» від 10 червня 1997р. і вкажіть офіційні друковані видання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.1.3.

Чинність кримінального закону у просторі та часі. Кримінальна відповідальність.

Теоретичні питання:

1. Поняття чинності КК та інших джерел кримінального права України у часі.

2. Поняття зворотної дії закону про кримінальну відповідальність (кримінального закону) та інших джерел кримінального права у часі.

3. Поняття чинності КК та інших джерел кримінального права України у просторі. Поняття місця вчинення кримінального правопорушення за КК України.

4. Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність (кримінального закону) у просторі: територіальний, національний (громадянства), універсальний, реальний.

5. Правові наслідки засудження особи за межами України. Видача особи, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, та особи, яка засуджена за вчинення кримінального правопорушення.

6. Кримінальна відповідальність як вид юридичної відповідальності, її поняття та ознаки. Форми реалізації кримінальної відповідальності.

Основні теоретичні відомості.

Загальне правило про визначення часу вчинення кримінального правопорушення викладене у ч. 3 ст. 4 КК і зводиться до того, що таким часом визнається час вчинення дії або бездіяльності, передбаченої кримінальним законом.

Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі визначається на підставі універсальних правил, що мають силу принципу. Йдеться про принципи: територіальності; громадянства (національності); універсальний (космополітизму); реальний. Основними принципами регулювання чинності закону в просторі є принципи територіальності та громадянства.

Екстрадиція є інструментом, за допомогою якого забезпечується правило «видай або суди сам» стосовно іноземців та апатридів – згідно із ч. 2 ст. 10 КК вони можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду (але ч. 1 цієї статті забороняє видавати іншій державі громадян України).

Основні поняття: чинність кримінального закону у часі; зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі; чинність кримінального закону у просторі; місце вчинення кримінального правопорушення; екстрадиція; кримінальна відповідальність; форми реалізації кримінальної відповідальності.

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Перебуваючи в пасажирському потязі Київ – Краків, громадянин Білорусії Т., та громадянин України П., розпивали разом спиртні напої. Через деякий час П. від випитої дози алкоголю заснув. Громадянин Т., скориставшись станом П. забрав його особисті речі (в тому числі й гаманець та документи) і вийшов під час зупинки потягу на станції Львів. П. факт крадіжки виявив лише на кінцевій станції в м. Краків.

Які принципи дії кримінального закону у просторі слід застосувати при вирішенні питання про кримінальну відповідальність Тарасова? За законом якої країни повинен бути притягнутий до кримінальної відповідальності громадянин Тарасов за скоєну крадіжку? В яких випадках кримінальне правопорушення визначається вчиненням на території України?

2. Художник Малінов та гравер Хаїмов, що проживали у Житомирі, зробили кліше для виготовлення 10-доларових купюр і виготовили 2000 таких купюр. Першу партію підроблених грошей (300 купюр) вони за попередньою домовленістю переслали сестрі Хаїмова (громадянці Республіки Білорусь) у Вітебськ. Вона реалізувала 63 купюри, але потім була затримана.

Ознайомтесь із ст. 199 КК України та ст. 221 КК Республіки Білорусь. Визначте місце і час вчинення кримінального правопорушення кожною з цих осіб. Як має вирішуватись питання про їх відповідальність?

3. Громадянин України Байда, який ніде не працював, «заробляв» гроші шляхом пограбувань касирів молочних магазинів у різних містах України. Останнє пограбування він вчинив у Вітебську, де і був затриманий.

Ознайомтесь із ст. 186 КК України. Як має вирішуватись питання про відповідальність Байди?

Питання та завдання для самоперевірки до теми 1.1.

1. Формування та розвиток кримінального права України (основні етапи).
2. Особливості окремих положень Конституції України, що мають кримінально-правовий зміст.
3. Особливості імплементації окремих положень міжнародних договорів в кримінальне право України.
4. Види і способи тлумачення окремих положень КК та інших джерел кримінального права України.
5. Кримінальна відповідальність в механізмі кримінально-правового регулювання: юридична природа, основний зміст, функції.
6. Кримінальна відповідальність та інші заходи кримінально-правового впливу в правовій системі України.
7. Форми кримінальної відповідальності.
8. Проблеми визначення підстав кримінальної відповідальності в науці кримінального права.
9. Юридична природа та кримінально-правове значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.
10. Основні етапи розвитку кримінального права України. Загальна характеристика основних джерел кримінального права України на окремих етапах його розвитку.

Тема 1.2. ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЙОГО ВИДИ. КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.2.1.

Поняття кримінального правопорушення

Теоретичні питання:

1. Поняття кримінального правопорушення.
2. Ознаки кримінального правопорушення.
3. Суспільна небезпечність як матеріальна ознака кримінального правопорушення.
4. Протиправність як формальна ознака кримінального правопорушення.
5. Винність як ознака кримінального правопорушення, її значення.
6. Караність як невід'ємна ознака кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 КК, «кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення».

Із наведеного визначення випливає, що кримінальним правопорушенням є діяння (дія або бездіяльність), якому властиві такі обов'язкові ознаки: 1) це діяння вчинене суб'єктом кримінального правопорушення; 2) воно є винним; 3) вказане діяння є суспільно небезпечним; 4) відповідне діяння передбачене чинним КК. Останнє зумовлює те, що обов'язковою ознакою поняття кримінального правопорушення є також 5) кримінальна караність. Відсутність хоча б однієї із цих ознак вказує на відсутність кримінального правопорушення.

Основні поняття: кримінальне правопорушення; суспільна небезпечність; протиправність; винність; караність.

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Збираючи вдосвіта гриби, Примак кинув у річку недопалок цигарки. Поверхня води спалахнула, полум'я поширилося на кілька кілометрів і знищило у двох селах мости та трактор японського виробництва. Сам Примак дістав тяжкі опіки. Річка горіла протягом п'яти годин, оскільки в неї потрапило 4 тис. м³ пального внаслідок пошкодження труби нафтопроводу при проведенні будівельних робіт. Керівники робіт не сповістили населення про можливі наслідки.

Чи є дії Примака злочинними?

2. В парку на лаві спав п'яний Ізраель, з кишені якого випав гаманець. Романенко, проходячи біля лави, вирішив заволодіти грошима п'яного. Він підняв гаманця, забрав з нього гроші й порожнього поклав назад. Це побачили Голота і Козак, які зажадали, щоб він поклав гроші назад. Романенко не погодився і почав погрожувати їм вбивством. Голота і Козак відібрали у Романенка вкрадене і доставили його до міліції. По дорозі Романенко намагався вирватися від них і знову погрожував вбивством.

Чи є дії Романенка злочинними? Ознайомтеся зі статтями 185, 186, 342 і 350 КК.

3. Маслов дізнався, що Салов збирає гроші для придбання автомашини і зберігає їх удома. Своему приятелеві Маслов сказав, що збирається їх вкрати. Через два дні Маслов і його приятель посварилися й останній сповістив про намір Маслова органи МВС.

Чи може за це Маслов відповідати згідно з КК України?

4. Медсестра лікарні Яровенко пожаліла безнадійно хвору на тяжку хворобу Макаренко та на її прохання ввела їй в організм препарат, здатний викликати смерть, щоб Яровенко не зазнавала зайвих страждань. Від зробленої ін'єкції Макаренко померла.

Ознайомтесь із ст. 115 КК України та поняттям «евтаназії». Чи можливо визнати дії Яровенко злочинними?

5. Мисливець Заєць недбало зберігав вдома рушницю. Вона висіла на стіні на видному місці, невисоко від підлоги. Залишаючи квартиру, Заєць не завжди замикав двері своєї кімнати. Одного разу, коли Зайця не було вдома, син його сусіди 15-річний Мишко увійшов до незамкненої кімнати, зняв рушницю зі стіни і вийшов з нею у двір, де було багато дітей. Бажаючи попустувати і не знаючи, що рушниця заряджена, Мишко крикнув: Стій, руки вгору! і натиснув на гачок. Пролунав постріл, яким було вбито 6-річну дівчинку.

Ознайомтеся зі ст. 264 КК та коментарем до неї. Чи є дії Зайця і Мишка злочинними?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.2.2.

Класифікація кримінальних правопорушень. Поняття малозначного діяння

Теоретичні питання:

1. Кримінальні та інші правопорушення: співвідношення, спільні ознаки, відмінності.
2. Поняття малозначності діяння. Правові наслідки визнання діяння малозначним.
3. Класифікація кримінального правопорушення за їх тяжкістю. Значення такої класифікації для кримінальної відповідальності та покарання.
4. Поняття кримінального проступку.
5. Поняття злочину невеликої тяжкості, тяжкого і особливо тяжкого.

Основні теоретичні відомості.

Відповідно до ч. 2 ст. 11 КК України, не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Виникає питання про місце кримінального правопорушення в системі правопорушень, відмежування його від інших правопорушень: адміністративних, дисциплінарних, цивільно-правових.

Аналіз поняття кримінального правопорушення показує, що саме його суспільна небезпечність, її ступінь розкривають соціальну сутність кримінального правопорушення як виду правопорушення. Тому в кримінальному праві обґрунтовано визнається, що саме суспільна небезпечність є тим критерієм, який повинен бути покладений в основу відмежування кримінального правопорушення від інших правопорушень. Однак щодо питання, яким чином вона виконує цю розмежувальну функцію, серед науковців немає єдності. Існують два різних підходи до вирішення цього питання.

Основні поняття: *малозначне діяння; кримінальний проступок; злочин невеликої тяжкості; тяжкий злочин; особливо тяжкий злочин.*

Література: [1]; [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [18]; [19]; [20]; [21]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Лисенко серед ночі розбудив свого приятеля Корсакова і запросив його до себе додому, де, пригощаючи спиртом, розповів, що з приміщення лікарні викрав спирт, електрокамін та комп'ютер. Корсаков запропонував повернути викрадене, і до світанку вони віднесли в лікарню електрокамін та комп'ютер, а спирт випили.

Наступного дня, йдучи до Лисенка, Корсаков зустрів слідчого поліції Шишку, який перед цим оглядав місце події в лікарні. На запитання Шишки про походження його сп'яніння Корсаков відповів, що пив викрадений з лікарні спирт, і пообіцяв прийти до РУ ГУ МВС і розповісти про обставини вчинення кримінального правопорушення та назвати винного. Наступного дня Корсаков прийшов і повідомив, що це кримінальне правопорушення вчинив Лисенко.

Чи є дії Корсакова злочинними?

2. Перебуваючи в квартирі Храпова за викликом, дільничний лікар Резник впізнав викрадений у нього місяць тому разом з іншими речами відеомагнітофон (на дорогі речі він наносив малопомітні особливі позначки). Резник помістив Храпова, у якого було хворе серце, до лікарні, а потім таємно проник до його квартири і взяв свій магнітофон.

Ознайомтеся зі статтями 185 і 356 КК. Чи є дії Резника злочинними?

3. Недокоханий вночі заліз до чужого хліва і вкрав трьох кролів вартістю 165 грн. Його було засуджено за крадіжку чужого майна. Недокоханий подав апеляцію на вирок, наполягаючи на закритті справи за відсутністю в його діях складу кримінального правопорушення. Апеляційний суд відхилив апеляцію, посилаючись на значний розмір заподіяної Недокоханим шкоди.

Варіант. Вартість викрадених кролів становила 390 гривень.

Ознайомтеся зі ст. 185 КК та ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

4. Сторож Галушка недбало виконував свої обов'язки з охорони будівельного складу сільськогосподарського кооперативу, під час чергування часто спав, відлучався з об'єкта. Цим скористався Злиденко, який викрав зі складу будівельні матеріали на суму 50 грн.

Чи є дії Галушки та Злиденка злочинними?

Питання та завдання для самоперевірки до теми 1.2.

1. Основні підходи до розуміння кримінального правопорушення та визначення його поняття на різних етапах розвитку людської цивілізації.

2. Основні типи законодавчого визначення поняття кримінального правопорушення (злочинного діяння) в окремих історичних правових джерелах та в сучасному кримінальному праві.

3. Проблеми визначення поняття кримінального правопорушення в теорії кримінального права.

4. Суспільна небезпечність як ознака кримінального правопорушення: наукова дискусія про доцільність виокремлення.
5. Ознаки кримінального правопорушення: спірні питання в науці кримінального права.
6. Особливості визначення кримінального проступку в кримінальному праві України та окремих зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз.
7. Юридична природа положення ч. 2 ст. 11 КК України щодо малозначності діяння, його значення для правозастосовної практики.
8. Класифікація кримінальних правопорушень в кримінальному праві.
9. Класифікація кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості в КК України та окремі напрями її вдосконалення.
10. Кримінально-правове значення класифікації кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості.

Тема 1.3. СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА. КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.3.1.

Поняття складу кримінального правопорушення і його значення

Теоретичні питання:

1. Склад кримінального правопорушення як специфічна нормативна юридична конструкція в кримінальному праві (юридичний склад кримінального правопорушення).
2. Склад кримінального правопорушення як нормативно-теоретична юридична модель (конструкція).
3. Склад кримінального правопорушення як інформаційно-оціночна модель юридичних фактів (фактичний склад кримінального правопорушення).
4. Склад кримінального правопорушення як елемент правосвідомості і категорія науки кримінального права.
5. Єдність загального змісту і особливості окремих форм існування складу кримінального правопорушення в правовій системі України.

Основні теоретичні відомості.

Склад кримінального правопорушення — це сукупність встановлених у кримінальному законі юридичних ознак (об'єктивних і суб'єктивних), що визначають учинене суспільно небезпечне діяння як злочинне.

Домінуючий підхід в конкретному розумінні складу кримінального правопорушення проявляється в таких його ознаках (характеристиках):

а) склад кримінального правопорушення – це результат (“продукт”) пізнавально-оціночної діяльності людей; за своїм змістом він являє собою “сукупність (систему) ознак”, “описання (нарис)”, “правове поняття”, за сучасною термінологією – “інформаційну модель”, що певним чином характеризує кримінальне правопорушення;

б) така інформаційна модель (сукупність ознак) характеризує, як правило, кримінальне правопорушення певного виду; як конкретний результат пізнання та оцінки вона надає певному типу девіантної (суспільно небезпечної) поведінки вигляду кримінального правопорушення окремого виду – крадіжки, хуліганства, зґвалтування тощо;

в) відповідна інформаційна модель (сукупність ознак) кримінального правопорушення певного виду обов'язково відтворюється (“об’єктивізується”, “закріплюється”) в праві, стає відносно самостійним елементом змісту кримінального права; лише після цього вона може виконувати функцію певного нормативного орієнтира.

***Основні поняття:** склад кримінального правопорушення; фактичний склад кримінального правопорушення; юридичний склад кримінального правопорушення.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.3.2.

Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика елементів складу кримінального правопорушення.
2. Ознаки юридичного складу кримінального правопорушення.
3. Обов'язкові і факультативні ознаки юридичного складу кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

У кожному складі кримінального правопорушення виділяють його елементи, а саме: об’єкт кримінального правопорушення, об’єктивну сторону кримінального правопорушення (їх сукупність називають об’єктивними ознаками складу), суб’єкт і суб’єктивну сторону кримінального правопорушення (суб’єктивні ознаки складу). В єдності ці об’єктивні та суб’єктивні ознаки й утворюють склад кримінального правопорушення.

Кожний із розглянутих елементів складу кримінального правопорушення має певну сукупність ознак. Залежно від їх ролі в

характеристиці загального поняття складу ці ознаки поділяють на обов'язкові та факультативні. Обов'язкові - це ті ознаки, які притаманні будь-якому складу кримінального правопорушення, без яких взагалі немає складу кримінального правопорушення. Факультативними визнаються ті ознаки, що не є обов'язковими для всіх складів кримінальних правопорушень і в різних складах можуть відігравати неоднакову роль.

Якщо розглянуті ознаки в статтях Особливої частини КК не передбачені ні як обов'язкові, ні як кваліфікуючі, то вони на кваліфікацію кримінального правопорушення не впливають і можуть відігравати тільки роль обставин, які пом'якшують або обтяжують покарання і враховуються при його призначенні (наприклад, п. 12 ст. 67 КК України передбачає як обставину, що обтяжує покарання, вчинення кримінального правопорушення загально небезпечним способом).

Основні поняття: елементи складу кримінального правопорушення; ознаки складу кримінального правопорушення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.3.3.

Види складів кримінальних правопорушень.

Теоретичні питання:

1. Проблеми класифікації складів кримінального правопорушення.
2. Підстави (критерії) поділу складів кримінальних правопорушень на види.
3. Окремі різновиди юридичного складу кримінального правопорушення в КК України.
4. Основні функції юридичного складу кримінального правопорушення в механізмі кримінально-правового регулювання.
5. Співвідношення поняття кримінального правопорушення і юридичного складу кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Залежно від того критерія, який покладається в основу класифікації, можна виділити різні види складів кримінальних правопорушень. Такий поділ має значення для з'ясування ознак

конкретного складу кримінального правопорушення, правильної кваліфікації кримінальних правопорушень, призначення покарання та вирішення інших питань, що мають істотне значення у кримінальному праві.

Види складів кримінальних правопорушень а) за ступенем суспільної небезпеки: основний; кваліфікований; особливо кваліфікований; привілейований (із пом'якшуючими обставинами); б) за способом опису кримінального правопорушення в законі: простий та складений; в) за конструкцією об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення: з матеріальним складом; з формальним складом; з усіченим складом.

Основні поняття: *основний склад кримінального правопорушення; кваліфікований (особливо кваліфікований) склад кримінального правопорушення; привілейований склад кримінального правопорушення; простий та складний (складений) склад кримінального правопорушення; матеріальний склад кримінального правопорушення; формальний склад кримінального правопорушення; усічений склад кримінального правопорушення.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.3.4.

Поняття кваліфікації кримінального правопорушення та її значення.

Теоретичні питання:

1. Поняття кваліфікації кримінальних правопорушень.
2. Загальний механізм кваліфікації кримінальних правопорушень.
3. Формула кваліфікації кримінальних правопорушень (ФК) та юридичне формулювання обвинувачення (ЮФО) як окремі форми кваліфікації кримінальних правопорушень.
4. Основні правила складання ФК та ЮФО.

Основні теоретичні відомості.

Кримінально-правова кваліфікація (від лат. qualis – якість, qualificare – визначати якість, домагатися якості) полягає у визначенні того, чи передбачене вчинене особою діяння КК та якою саме його статтею (статтями) або частиною статті (частинами

статей), і чи не вчинене воно за обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння або кримінальну відповідальність особи. Отже, кримінально-правова кваліфікація, з одного боку, коли ми говоримо про неї як про діяльність, – це процес оціночно-пізнавальної діяльності відповідних суб'єктів (у кримінальному процесі), а з іншого, коли ми говоримо про правильну чи неправильну кримінально-правову кваліфікацію як про підсумок оціночно-пізнавальної діяльності, – це результат (у кримінальному праві).

Основні поняття: кваліфікація кримінального правопорушення; формула кваліфікації кримінальних правопорушень (ФК); юридичне формулювання обвинувачення (ЮФО).

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Нестеров взяв у пункті прокату товариства з обмеженою відповідальністю «Еней» холодильник і телевізор, які пізніше продав, а гроші пропив. Повернути взяті на прокат речі або сплатити їх вартість Нестеров відмовився.

Ознайомтеся зі статтями 185, 190, 191 і 192 КК. Чи є в діях Нестерова ознаки кримінального правопорушення проти власності?

2. Кирилов зі своєю матір'ю викрав у колишньої дружини сина Сергія, який рішенням суду при розірванні шлюбу був залишений з матір'ю. Свої дії Кирилов мотивував тим, що його колишня дружина не дозволяла йому зустрічатися з сином, вела аморальний спосіб життя, приводячи додому різних чоловіків, пиячила.

Ознайомтеся зі ст. 146 КК. Чи є в діях Кирилова та його матері ознаки передбаченого цією статтею кримінального правопорушення?

3. Нерет домовився з Круком продати тому належну йому квартиру за 125 тис. доларів США. Оскільки угоди купівлі-продажу за вільно конвертовану валюту між громадянами чинним законодавством заборонені, у договорі купівлі-продажу квартири була вказана її вартість у гривнях, але фактично занижена в 10 разів для того, щоб меншим був розмір державного мита за нотаріальне оформлення зазначеного договору. Фактично за куплену квартиру Крук заплатив Нерету 125 тис. доларів США. Державне мито за домовленістю сплачував Нерет.

Чи повинні та за що саме нести кримінальну відповідальність Нерет і Крук?

4. Лікар-хірург Пекалев, який працював старшим судновим лікарем плавбази, під час її перебування в плаванні зробив за грошову винагороду операції переривання вагітності 14-ти жінкам – членам екіпажу і працівникам переробних цехів. Наказом головного лікаря медсанчастини «Азоврибпрому» заборонялось проведення планових абортів у морі. Вагітних жінок, згідно з цим наказом, слід було списувати на берег. Медичних протипоказань для проведення абортів у жінок не було.

Ознайомтеся зі ст. 134 КК. Чи є в діях Пекалева склад кримінального правопорушення «незаконне проведення абортів або стерилізації»?

5. Шамрай продав Сухову мобільний телефон, гроші за який той мав віддати відразу після отримання спадщини. Та після одержання спадщини Сухов грошей не віддавав. Тоді Шамрай почав вимагати їх під погрозою побити малолітніх дітей Сухова. Оскільки і це не вплинуло, то наступного разу Шамрай зв'язав Сухова в його квартирі, відшукав у потаємному місці сховані гроші й вилучив стільки, скільки йому був винен Сухов.

Чи є дії Шамрая злочинними?

6. Водій Колесников умисно порушив Правила дорожнього руху, не впорався з керуванням, внаслідок чого на повороті автомобіль перевернувся і був пошкоджений. Автопідприємству

було завдано збитків на суму 7000 грн., а сам Колесников дістав тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Ознайомтеся зі статтями 192, 194, 196 і 286 КК. Чи може бути Колесников притягнутий до кримінальної відповідальності?

7. 17-річний Хуцієв підмовив 13-річних Івшина та Карнаухова вчинити кілька крадіжок із дачних будинків громадян. Під час вчинення останньої крадіжки, коли всі троєперебували у дачному будинку Коровіна, несподівано з'явився останній. Хуцієв дав Івшину та Карнаухову наказ зв'язати Коровіна, що ті й зробили. Забравши домашніх речей на суму понад 1800 грн., Хуцієв, Івшин та Карнаухов залишили будинок.

Ознайомтеся зі статтями 185, 186, 187 і 304 КК. Хто має нести відповідальність за вчинені розкрадання? Чи може Хуцієв нести відповідальність за ст. 304 КК?

Питання та завдання для самоперевірки до теми 1.3.

1. Юридичний склад кримінального правопорушення як специфічна юридична конструкція в кримінальному праві.

2. Основні функції юридичного складу кримінального правопорушення в механізмі кримінально-правового регулювання.

3. Склад кримінального правопорушення як нормативно-теоретична юридична модель.

4. Проблеми класифікації складів кримінальних правопорушень.

5. Основні види складів кримінальних правопорушень та їх кримінально-правова характеристика.

6. Місце та функції фактичного складу кримінального правопорушення в механізмі кримінально-правового регулювання.

7. Склад кримінального правопорушення як елемент правосвідомості.

8. Спірні питання щодо складу кримінального правопорушення в науці кримінального права.

9. Кваліфікація кримінальних правопорушень – основний різновид кримінально-правової кваліфікації.

10. Загальний механізм кваліфікації кримінальних правопорушень.

Тема 1.4. ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.4.1.

Поняття об'єкту кримінального правопорушення.

Теоретичні питання:

1. Поняття об'єкту кримінального правопорушення.
2. Об'єкт кримінального правопорушення і предмет (об'єкт) кримінально-правової охорони.
3. Основні концепції щодо об'єкта кримінального правопорушення в науці кримінального права.
4. Потерпілий від кримінального правопорушення.
5. Предмет кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Об'єкт кримінального правопорушення – благо, якому цим кримінальним правопорушенням завдається шкода або створюється загроза заподіяння такої шкоди. Традиційно під об'єктом кримінального правопорушення розуміють суспільні відносини, що поставлені законодавцем під охорону певного закону про кримінальну відповідальність і яким кримінальним правопорушенням завдається шкода або створюється загроза заподіяння шкоди. Однак існують й інші підходи до визначення об'єкта кримінального правопорушення. Зокрема, об'єктом кримінального правопорушення пропонується визнавати людину або її суб'єктивні права, соціальні цінності, правові блага, інтереси, правовідносини, сфери життєдіяльності людей, соціальну безпеку як відповідний результат функціонування суспільних відносин тощо.

Основні поняття: об'єкт кримінального правопорушення; потерпілий; предмет кримінального правопорушення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.4.2.

Види об'єктів кримінальних правопорушень

Теоретичні питання:

1. Підстави класифікації об'єктів кримінальних правопорушень.

2. Класифікація об'єктів кримінальних правопорушень. «по вертикалі» та «по горизонталі».

3. Родовий (спеціальний) об'єкт кримінальних правопорушень. Кримінально-правове значення родового об'єкта кримінальних правопорушень.

4. Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення та його кримінально-правове значення.

5. Основний та додатковий безпосередні об'єкти кримінального правопорушення. Види додаткових об'єктів кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

В юридичній літературі об'єкти кримінальних правопорушень поділяються (класифікуються) по вертикалі, як правило, на три групи: загальний об'єкт; родовий (іноді його називають груповим, або спеціальним); безпосередній (у деяких джерелах виділяють ще й видовий).

Загальним об'єктом вважалася вся сукупність суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом (конституційний лад, економічна система, громадська безпека, правопорядок у цілому тощо).

Під родовим об'єктом кримінального правопорушення слід розуміти соціальні цінності, на які посягає певна група кримінальних правопорушень.

Під безпосереднім об'єктом слід розуміти соціальні цінності, на які посягає конкретна злочинна дія або бездіяльність. Від об'єкта як елементу складу кримінального правопорушення безпосередній об'єкт відрізняється тим, що його компонентами є лише суб'єкти та блага. Предмет кримінального правопорушення не входить у безпосередній об'єкт і утворює окремий клас ознак.

Основні поняття: *родовий об'єкт; безпосередній об'єкт; основний безпосередній об'єкт; додатковий обов'язковий об'єкт; додатковий факультативний об'єкт.*

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Макарчук, працюючи на автотранспортувачі, на порушення інструкції з техніки безпеки навантажив і почав перевозити по території меблевого комбінату негабаритний вантаж, частина якого впала на одного з учнів професійно-технічного училища, які були на комбінаті на екскурсії, заподіявши йому тяжке тілесне ушкодження. Судом Макарчука було засуджено за ч. 2 ст. 286 КК. *Чи правильно суд визначив об'єкт вчиненого Макарчуком кримінального правопорушення?*

2. Калабзоров викрав із садового будинку Мамедова мисливську гладкоствольну рушницю, два пістолети та набой до них, які Мамедов незаконно зберігав.

Ознайомтесь зі статтями 185 та 262 КК. Як кваліфікувати дії Калабзорова?

3. Дмитрик придбав у невстановленої особи імітаційні запали до учбово-імітаційних гранат та піропатрони і незаконно зберігав їх у своїй квартирі. Вироком суду Дмитрика засуджено за ч. 1 ст. 263 КК.

Ознайомтесь з постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 р. № 3. *Чи можуть бути зазначені предмети предметами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України?*

4. Ненко, погрожуючи Кицю розповісти його дружині про його інтимні стосунки з Луць і наявність у Луць від нього дитини, примусив Кицю безплатно зробити за рахунок приватного підприємства, директором якого був Киць, ремонт квартири сина Ненка.

Ознайомтесь зі ст.ст. 189, 206, 355 КК. Ознаки якого кримінального правопорушення є в діях Ненка?

5. Родіонов, узнавши, що дружина зраджує йому із Нагорнюком, вирішив позбавити їх життя. З цією метою він пригостив їх пловом, м'ясо якого було заражене бактеріями сибірки. Від вживання зараженого м'яса Нагорнюк помер, а життя дружини Родіонова було врятоване наданням їй кваліфікованій медичній допомогі.

Ознайомтесь зі ст.ст. 115 та 130 КК. До якої ознаки складу кримінального правопорушення відносяться бактерії особливо небезпечних інфекційних хвороб? Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Родіонова?

Питання та завдання для самоперевірки до теми 1.4.

1. Загальна характеристика механізму посягання на предмет кримінально-правової охорони.

2. Основні концепції щодо об'єкта кримінального правопорушення в науці кримінального права.

3. Проблеми структури об'єкта як елемента складу кримінального правопорушення.

4. Соціальні та юридичні підстави виділення родового об'єкта кримінального правопорушення.

5. Видовий об'єкт кримінального правопорушення в доктрині кримінального права.

6. Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення та його кримінально-правове значення.

7. Особливості відображення безпосереднього об'єкта в складі кримінального правопорушення.

8. Потерпілий від кримінального правопорушення.

9. Предмет кримінального правопорушення.

10. Співвідношення об'єкта і предмета кримінального правопорушення.

Тема 1.5. ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.5.1.

Поняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Діяння.

Теоретичні питання:

1. Поняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Ознаки, які характеризують об'єктивну сторону: обов'язкові та факультативні.
3. Значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення.
4. Діяння як обов'язковий елемент об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, його види.
5. Вплив нездоланної сили, фізичного впливу та психічного примусу на кримінальну відповідальність особи.

Основні теоретичні відомості.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення — це зовнішня сторона (зовнішнє вираження) кримінального правопорушення, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією або бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення кримінального правопорушення.

Об'єктивну сторону необхідно аналізувати у взаємозв'язку з іншими елементами складу кримінального правопорушення, в тому числі із суб'єктивною стороною, оскільки кримінальне правопорушення завжди є свідомим актом волевиявлення суб'єкта кримінального правопорушення. Відображаючись у вчинках людини, психічні процеси водночас стають доступними для сприйняття. Об'єктивні ознаки суспільно небезпечного діяння, характер поведінки особи дозволяють судити і про суб'єктивні (внутрішні) характеристики кримінального правопорушення - про форму й вид вини, мотив і мету. При цьому наука кримінального

права такі елементи складу кримінального правопорушення, як об'єктивна сторона і суб'єктивна сторона, з метою їх більш глибокого пізнання традиційно досліджує окремо.

Основні поняття: об'єктивна сторона кримінального правопорушення; ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення; діяння; дія; бездіяльність; нездоланна сила; психічний примус.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.5.2.

Суспільно-небезпечні наслідки, причинний зв'язок та інші факультативні елементи об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення

Теоретичні питання:

1. Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони кримінального правопорушення: поняття, види та значення.

2. Причинний зв'язок у кримінальному праві та його значення. Види причинного зв'язку.

3. Спосіб, знаряддя та засоби, обстановка (ситуація), місце, час учинення кримінального правопорушення як факультативні ознаки, що характеризують об'єктивну сторону кримінального правопорушення, їх кримінально-правове значення.

4. Триваючі, продовжувані, складні (складені) кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, юридичний склад яких передбачає декілька альтернативних діянь, як специфічні різновиди одиничних кримінальних правопорушень.

Основні теоретичні відомості.

Наслідки кримінального правопорушення різноманітні і можуть мати місце в різних сферах: економіки, виробництва, прав людини, екології тощо. Усі вони можуть бути поділені на дві великі групи: наслідки матеріального характеру і наслідки нематеріального характеру.

Під причинним зв'язком у кримінальному праві слід розуміти об'єктивно існуючий зв'язок між діянням — дією чи бездіяльністю (причиною) — і суспільно небезпечними наслідками (наслідком),

коли дія чи бездіяльність викликає (породжує) настання суспільно небезпечного наслідку.

Основні поняття: суспільно-небезпечні наслідки; причинний зв'язок; спосіб, знаряддя та засоби, обстановка (ситуація), місце, час вчинення кримінального правопорушення.

Література: [2]; [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Перед трамваєм, у забороненому для переходу пішоходів місці, швидко перебігала вулицю 8-річна Олексюк. Поряд із трамваєм у напрямку його руху зі швидкістю близько 40 км за годину (при дозволений 60 км за годину) їхала автомашина «Вольво», водій якої Мамило не мав можливості об'їхати трамвай, оскільки спереду біля бровки хідника стояла автомашина «Москвич». Дівчинка раптово з'явилася перед автомашиною, і хоч Мамило загальмував своє часно, не вдалося уникнути наїзду. Олексюк попала під колеса і була смертельно травмована.

Чи є у поведінці Мамила ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України? Відповідь обґрунтуйте.

2. Між Курциним і Шешенею в квартирі останнього виникла сварка, під час якої Шешеня вдарив Курцина по голові, заподіявши легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я. Та це спричинило крововилив у мозок з тяжкими змінами в речовині і судинах головного мозку, внаслідок чого Курцин помер. У висновку судово-медичної експертизи вказано, що в розвитку крововиливу, який призвів до смерті, визначальними моментами була патологія артеріальних судин, а супутніми – захворювання (гіпертонія), алкогольне сп'яніння, конфліктна ситуація і незначна травма. Про наявність у Курцина патологічних змін судин головного мозку Шешеня не знав. *Як вирішити справу?*

3. Абрамов та Ізмайлов, перебуваючи в стані сп'яніння, із хуліганських спонукань побили Зубкова кулаками й ногами,

заподіявши йому перелом кісток носа з розривом хряща (середньої тяжкості тілесні ушкодження) і численні синці обличчя й тулуба. Від гострого малокрів'я, спричиненого тривалою і значною носовою кровотечею внаслідок захворювання крові - порушення її згортання (гемофілія), Зубков помер.

Чи є причинний зв'язок між діями Абрамова та Ізмайлова і смертю Зубкова? Відповідь обґрунтуйте.

4. Чуйкін, дізнавшись, що його кохана дівчина Петрова мала інтимні стосунки з Поповим, застрелився.

Чи є в діях Петрової об'єктивна сторона доведення до самогубства Чуйкіна, що передбачено ч. 1 ст. 120 КК України? Яке значення в цьому кримінальному правопорушенні має спосіб його вчинення?

5. Сторож магазину Богуцький ввечері повертався додому із зарядженою рушницею. Проходячи повз двір Покотило, він почув крик жінки, а підійшовши ближче, побачив, що п'яний Мельник намагається побити Покотило. Щоб не допустити цього, Богуцький вирішив вистрілити вгору. Мельник, побачивши Богуцького, кинувся до нього і несподівано ударив його ногою в живіт. Від удару Богуцький впав на землю, мимоволі натиснувши на спусковий гачок рушниці. Стався постріл, яким Мельника було вбито.

Чи є причинний зв'язок між діями Богуцького і смертю Мельника?

6. Під час гри в теніс у дворі будинку Циліс штовхнув сина Трахтенберга, і той упав. Між Трахтенбергом і Цилісом виникла сварка, при цьому Циліс у присутності громадян та дітей, які були у дворі, нецензурно образив Трахтенберга. Останній у відповідь двічі вдарив кулаком Циліса, заподіявши йому тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Ознайомтесь зі ст.ст. 122 та 296 КК. Чи є в діях Трахтенберга ознаки кримінального правопорушення «хуліганство»?

7. Лисенко і Коломієць, погрожуючи пістолетом і ножем, вчинили розбійний напад на відділення банку і заволоділи грошима на суму 47 тис. грн. Вони попередили касирів Григор'єву і Бахвалову, щоб ті протягом 30 хвилин не повідомляли в міліцію про пограбування, погрожуючи, що в противному разі вони вб'ють їхніх дітей. Григор'єва і Бахвалова виконали вимогу Лисенка і Коломійця, яким за цей час вдалось виїхати з міста і втекти.

Чи підлягають кримінальній відповідальності Григор'єва та Бахвалова?

8. Князева завдала Тархову, який спав, чотирьох ударів сокирою по голові і з метою приховати вчинене підпалила будинок, в якому знаходився Тархов. Судово-медична експертиза встановила, що смерть Тархова настала не від отриманих ушкоджень, а від отруєння чадним газом під час пожежі.

Як кваліфікувати дії Князевої?

9. Бригада швидкої допомоги районної лікарні одержала одночасно три виклики із сіл району. Лікар Івакіна вирішила спочатку поїхати у найвіддаленіше село, а потім, повертаючись назад, заїхати в інші. Дорогою автомобіль зіпсувався, сталася затримка. Коли бригада через 2 години прибула до другого хворого, той уже помер. Судово-медична експертиза засвідчила, що коли б хворому було надано допомогу протягом години після виклику, його життя було б врятоване.

Ознайомтесь зі ст.ст. 139 та 140 КК. Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Івакіної?

10. Іванов мав неприємні стосунки з Сидоровим і вирішив йому помститися. З цією метою він в ночі, підійшов до автомобіля, якій належав Сидорову та відімкнувши його раніше заготовленою відмичкою, завів його і незаконно заволодів. Після цього, Іванов декілька годин катався по місту на автомобілі Сидорова, а як закінчився бензин, він залишив його на зупинці.

Вирішить питання про відповідальність Іванова.

Питання та завдання для самоперевірки до теми 1.5.

1. Загальні ознаки діяння як прояву поведінки людини.
2. Дія та бездіяльність як окремі форми діяння за кримінальним правом України.
3. Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення за чинним Кримінальним кодексом України
4. Кримінальні правопорушення з матеріальним та формальним складами, значення такого поділу.
5. Основні філософські концепції причинного зв'язку та їх використання в різних кримінально-правових теоріях (*conditio sine qua* поп, необхідного спричинення, адекватної причинності, фінальна теорія та ін.).
6. Причинний зв'язок у кримінальних правопорушеннях, що вчиняються через необережність.
7. Особливості об'єктивної сторони триваючих кримінальних правопорушень.
8. Особливості об'єктивної сторони продовжуваних кримінальних правопорушень.
9. Складні (складені) кримінальні правопорушення: основні різновиди та особливості.
10. Способи вчинення кримінального правопорушення: поняття та види.

Тема 1.6. СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.6.1.

Поняття суб'єкта кримінального правопорушення

Теоретичні питання:

1. Поняття суб'єкта кримінального правопорушення у кримінальному праві.
2. Особливості елементів складу кримінального правопорушення, що характеризують його суб'єкта.
3. Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта кримінального правопорушення.
4. Обмежена осудність за КК України та її кримінально-правове значення.
5. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Основні теоретичні відомості.

Суб'єкт кримінального правопорушення – це елемент складу кримінального правопорушення, що характеризується сукупністю відповідних ознак, за наявності яких особа може нести кримінальну відповідальність за вчинене нею кримінально протиправне суспільно небезпечне винне діяння (дію або бездіяльність).

Загальними обов'язковими ознаками суб'єкта кримінального правопорушення є: 1) належність до фізичних осіб, тобто людей; 2) осудність; 3) досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність.

Основні поняття: суб'єкт кримінального правопорушення; осудність, неосудність, обмежена осудність.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.6.2.

Вік суб'єкта кримінального правопорушення. Спеціальний суб'єкт

Теоретичні питання:

1. Вік суб'єкта кримінального правопорушення як обов'язковий елемент складу кримінального правопорушення.
2. Основні правила встановлення віку суб'єкта кримінального правопорушення.
3. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення як факультативний елемент складу кримінального правопорушення.
4. Класифікація та види спеціальних суб'єктів кримінальних правопорушень.
5. Наукові підходи до визначення юридичної особи суб'єктом кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

У ряді випадків закон передбачає відповідальність осіб, наділених, крім загальних ознак суб'єкта, додатковими ознаками. Останні характеризують відповідну особу як спеціального суб'єкта – тільки він може вчинити те чи інше кримінальне правопорушення.

Зазначені додаткові ознаки конкретного складу кримінального правопорушення із спеціальним суб'єктом

- можуть бути прямо названі чи визначені в диспозиції відповідної норми КК (зокрема, у ст. 117 названа мати-породілля), або в спеціальній нормі (зокрема, в пунктах 1 і 2 примітки до ст. 364 визначено поняття службової особи);

- можуть бути визначені шляхом тлумачення відповідної норми КК (наприклад, тільки шляхом тлумачення норми ст. 335 КК можна встановити, що суб'єктом ухилення від призову на строкову військову службу є громадянин України, який підлягає черговому призову на таку службу і якому не надано відстрочку).

Основні поняття: вік суб'єкта кримінального правопорушення; спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення; службова особа.

Література: [4]; [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Волошин, який систематично пиячив протягом 10 років і ображав дружину, вкотре прийшов додому п'яним. Як завжди, він почав її ображати, вдарив у голову. Через систематичне знуцання чоловіка у Волошиної виник стан сильного душевного хвилювання і вона вдарила його в груди ножом, яким у цей момент чистила огірок. Ніж ушкодив серце, чоловік помер. Волошину засуджено за умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. Захисник оскаржив вирок, вважаючи, що кримінальне правопорушення вчинено в стані неосудності.

Чи підлягає скарга задоволенню?

2. За відкрите викрадення чужого майна, не поєднане з насильством, проти Сорокіна було порушено кримінальну справу. Під час її розслідування він захворів на психічне захворювання, яке позбавило його можливості усвідомлювати свої дії. Сорокіна направили на лікування до психіатричної лікарні. Через 2 роки вінвилікувався.

Чи може Сорокін бути притягнутий до кримінальної відповідальності?

3. Повнолітній Комашенко разом із Єркіним, якому не було 14 років, вчинили три крадіжки чужого майна. Дії Комашенка суд кваліфікував за ч. 2 ст. 185 як крадіжку, вчинену за попередньою змовою групою осіб.

Чи правильно вирішено справу?

4. 17-річний Єльченко підмовив 13-річного Маланчука вчинити зґвалтування їхньої 15-річної сусідки, що вони спільно і зробили.

Дії Єльченка були кваліфіковані за ч. 3 ст. 152 за ознаками вчинення зґвалтування неповнолітньої групою осіб.

Чи правильно суд дав оцінку діям Єльченка?

5. 17-річний Хуцієв підмовив 13-річних Івшина та Карнаухова вчинити кілька крадіжок із дачних будинків громадян. Під час вчинення останньої крадіжки, коли всі троє перебували у дачному будинку Коровіна, несподівано з'явився останній. Хуцієв дав

Івшину та Карнаухову наказ зв'язати Коровіна, що ті й зробили. Забравши домашніх речей на суму понад 1800 грн., Хуцієв, Івшин та Карнаухов залишили будинок.

Ознайомтеся зі статтями 185, 186, 187 і 304 КК. Хто має нести відповідальність за вчинені розкрадання? Чи може Хуцієв нести відповідальність за ст. 304 КК?

6. На Рябошапку, який увечері повертався з гостей, двоє неповнолітніх вчинили розбійний напад. Одного з них Рябошапка тяжко скалічив, а другого вбив. Його було засуджено за вбивство при перевищенні меж необхідної оборони до позбавлення волі на максимальний строк, передбачений санкцією закону. Такий розмір покарання суд мотивував тим, що Рябошапка вчинив кримінальне правопорушення у стані сп'яніння, тобто за обтяжуючих обставин.

Захисник подав апеляцію на вирок, вважаючи, що його винесено з порушенням закону. *Як потрібно вирішити справу?*

7. 15-річний Кириленко забрався до кабіни чужої автомашини і вирішив на ній покататися. При керуванні автомобілем він не помітив попереджувального знака про крутий поворот і наїхав на бетонний стовп. Машину було розбито, сам Кириленко дістав переломи ребер.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Кириленка?

8. Овсепян, перебуваючи у стані сп'яніння, ввечері підійшов до будинку Набалдяна і каменем розбив шибку. Набалдян підійшов до хвіртки, щоб дізнатися, хто розбив шибку. Побачивши Овсепяна, він запитав, навіщо той це зробив. У відповідь Овсепян вбив його саморобним ножом. У справі встановлено, що Овсепян 10 років перебував на обліку в психоневрологічному диспансері з діагнозом «шизофренія» (параноїдальна форма), у зв'язку з чим є інвалідом II групи.

Стационарна судово-психіатрична експертиза дійшла висновку, що Овсепян вчинив кримінальне правопорушення у стані простого алкогольного сп'яніння та є осудною особою. Переконливих даних, які б спростували наявність шизофренії в Овсеп'яна, у висновку експертизи не наведено. На слідстві та в суді Овсепян пояснив, що

не міг працювати геологом у зв'язку з тим, що його зняли з військового обліку. Він жив дома і читав книжки. Ніж носив при собі для захисту від хуліганів. На вулиці хтось вийшов йому назустріч, він дістав ніж, але «як ніж потрапив у цю людину», не пам'ятає. Овсепяна засуджено за умисне вбивство з хуліганських мотивів.

Чи правильно вирішено справу?

9. 18 січня 14-річний Сіверцев та 13-річний Карась святкували день народження останнього (йому виповнилося 14 років). Вони вживали алкогольні напої, веселися й танцювали. Потім їм стало нудно вдома, а тому хлопці вирішили піти на дискотеку. Близько 21.00 год. по дорозі на дискотеку вони зустріли своїх однокласників Мамута та Коркіна, які поверталися додому. Карась запропонував Мамуту та Коркіну випити горілки та потім піти разом на дискотеку святкувати його день народження, однак хлопці відмовились, мотивуючи тим, що не вживають спиртних напоїв і на дискотеку сьогодні йти не хочуть. Тоді Карась вдарив Коркіна пляшкою горілки, яку тримав в руці по голові. Коли останній впав, Мамут підбіг до Карася щоб захистити друга, але теж отримав три удари по голові, в результаті яких втратив свідомість. В цей час Сіверцев бив Коркіна в живіт та груди, а потім забрав у нього мобільний телефон та гаманець.

Надайте правову оцінку діям Карася та Сіверцева. З якого моменту необхідно вважати Карася таким, що досягнув 14 років?

10. Варламова було затримано на стадіоні за хуліганство під час футбольного матчу. Він голосно лаявся, ображав та бив громадян, бив пляшки від пива. Під час спроби працівників міліції наблизитися до нього він намагався втекти, однак його було затримано. У відділку міліції він заявив, що був п'яний і нічого не пам'ятає. В результаті медичного освідчення було встановлено, що Варламов перебував у стані сильного алкогольного сп'яніння.

Як за діючим законодавством вирішується питання про відповідальність за кримінальне правопорушення, вчинений у стані сп'яніння? Чи виключає стан сильного сп'яніння осудність особи? Як обґрунтовується в теорії питання кримінальної

відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені в стані фізіологічного сп'яніння? Чи підлягає Варламов кримінальній відповідальності?

11. Близько 22 години 16 лютого 2006 року Романов спричинив тяжке тілесне ушкодження Федорову, який через 2 дні помер у лікарні. Слідством було встановлено, що Романов народився 16 лютого 1993 р. о 18 год. 15 хв.

Чи може Романов підлягати кримінальній відповідальності за вчинене вбивство? З якого віку настає кримінальна відповідальність за КК України? Коли особа вважається такою, що досягла віку кримінальної відповідальності? Як встановлюється вік особи при відсутності документальних даних?

12. Сидорова, перебуваючи на 9-му місяці вагітності не була одруженою з батьком дитини Науменком. За декілька днів до пологів Сидорова сказала Науменку, що скоро народиться у неї дитина, а тому необхідні гроші. Науменко дуже розгнівався і відповів, що йому дитина не потрібна, а тому її треба позбавити життя безпосередньо під час пологів. Сидорова, побоюючись залишитися сама та без будь-яких засобів до існування так і зробила. Сидорову притягли до кримінальної відповідальності за ст. 117 КК України – умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (за вбивство при пом'якшуючих обставинах).

Хто є суб'єктом даного складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 117 КК України? Як необхідно вирішити питання про кримінальну відповідальність Науменка?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 1.6.

1. Співвідношення понять «суб'єкт кримінального правопорушення», «виконавець кримінального правопорушення», «особа винного» та «особистість злочинця».

2. Поняття осудної особи та неосудності за КК України.

3. Вплив віку на кримінальну відповідальність особи.

4. Юридична особа як суб'єкт кримінального правопорушення: доктринальні підходи.

5. Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта кримінального правопорушення.
6. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення.
7. Класифікація та види спеціальних суб'єктів кримінальних правопорушень.
8. Службова особа як спеціальний суб'єкт кримінальних правопорушень: поняття, ознаки, види.
9. Вплив ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення на кримінальну відповідальність.
10. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Тема 1.7. СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.7.1.

Поняття суб'єктивної сторони кримінального правопорушення

Теоретичні питання:

1. Поняття суб'єктивної сторони кримінального правопорушення та її значення.
2. Ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення: обов'язкові та факультативні.
3. Основні концепції вини в науці кримінального права.
4. Поняття вини за КК України, її загальний кримінально-правовий зміст.
5. Форми вини у кримінальному праві.

Основні теоретичні відомості.

Суб'єктивна сторона – це внутрішня сторона кримінального правопорушення, яка відображає психічні процеси, що відбуваються у свідомості суб'єкта з приводу вчиненого ним діяння, та яка складається з певних ознак.

Ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення діляться на обов'язкові та факультативні. Ознаки суб'єктивної сторони, які прямо вказані у статті Особливої частини КК або однозначно випливають з її змісту, є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Такі ознаки, як правило, вказані у диспозиції статті КК. Факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення – це ознаки, які в диспозиції статті КК не вказані, необхідність яких не впливає з аналізу статті КК і які, відповідно, не впливають на кваліфікацію скоєного за відповідною статтею Особливої частини КК. Разом із тим, такі ознаки можуть враховуватися при призначенні покарання. Такими чином, одні і ті самі ознаки (однойменні) можуть, залежно від описання кримінального правопорушення в статті КК, виступати як обов'язковими, так і факультативними.

Важливою психологічною характеристикою кримінального правопорушення є емоції – внутрішні переживання людини, які супроводжують процеси підготовки та вчинення кримінального правопорушення. Слід зазначити, що з усього спектру емоційних проявів людини безпосереднє кримінально-правове значення закон надає тільки фізіологічному афекту, який свідчить про понижені інтелектуальні і вольові можливості людини.

Вина — це психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності.

Основні поняття: суб'єктивна сторона кримінального правопорушення; ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення; вина.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.7.2. **Форми вини у кримінальному праві**

Теоретичні питання:

1. Умисел як форма вини. Види умислу за КК України.
2. Різновиди умислу, що виділяються в теорії кримінального права (конкретизований та неконкретизований умисел, афектований умисел тощо).
3. Необережність як форма вини. Види необережності за КК України.
4. Кримінальна протиправна самовпевненість, її інтелектуальний та вольовий моменти.
5. Кримінально протиправна недбалість, її інтелектуальний та вольовий моменти.
6. Випадок (казус), його відмежування від кримінальної протиправної недбалості.
7. Змішана (подвійна, складна) форма вини і її значення для кваліфікації кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності),

передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання.

Непрямим (евентуальним) визнається умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, свідомо допускала їх настання.

Необережність є кримінальною протиправною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення.

Необережність є кримінальною протиправною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити.

Основні поняття: умисел, прямий умисел, непрямий умисел; необережність; кримінальна протиправна самовпевненість; кримінальна протиправна недбалість; випадок (казус); змішана (подвійна, складна) форма вини.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.7.3.

Факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Помилка у кримінальному праві.

Теоретичні питання:

1. Мотив і мета як факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.
2. Поняття фізіологічного афекту, його вплив на кримінальну відповідальність особи.
3. Помилка в кримінальному праві.
4. Види помилок, їх вплив на вину та кримінально-правову оцінку поведінки особи.
5. Юридична помилка та її види.
6. Фактична помилка та її види.

Основні теоретичні відомості.

Мотив і мету вчинення кримінальних правопорушень часто називають факультативними ознаками складу кримінального правопорушення. Погодитися з таким однозначним твердженням немає підстав. Адже є немало складів кримінальних правопорушень, де мотив і мета виступають обов'язковими ознаками складу. Це має місце тоді, коли:

1) мотив чи мета прямо названі у диспозиції статті особливої частини статті кримінального закону (наприклад, ч. 1 ст.199 КК);

2) наявність відповідної мети прямо впливає з інших ознак складу кримінального правопорушення. Так, у статті КК про крадіжку мотив і мета не названі, проте загальноновизнано, що цей кримінальне правопорушення вчинюється з користі, його метою є звернення викраденого чужого майна на свою користь чи користь третіх осіб, за вибором злодія.

Тобто факультативними ознаками складу кримінального правопорушення мотив і мета виступають лише тоді, коли вони не названі і не впливають з інших ознак складу кримінального правопорушення.

Мотив і мета названі у диспозиціях лише окремих статей Особливої частини кримінального закону. Зокрема, вони не названі в жодній із статей, що встановлюють відповідальність за необережні кримінальні правопорушення. Це дає підставу для поширеної в літературі позиції, згідно з якою мотив і мета мають кримінально-правове значення лише щодо умисних кримінальних правопорушень.

Основні поняття: *мотив кримінального правопорушення; мета кримінального правопорушення; афект; емоційний стан; помилка в кримінальному праві; юридична помилка; фактична помилка.*

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Випишіть з різних Розділів (окрім Розділів II та VI) Особливої частини КК України по 10 прикладів:

а) кримінальних правопорушень з прямим умислом;

- б) необережних кримінальних правопорушень;
- в) кримінальних правопорушень з двома формами вини.

Поясніть, як Ви встановили форму та вид вини у кожному із наведених Вами прикладів.

2. Під скелею в горах недалеко від населеного пункту було знайдено труп чоловіка років 30-ти....

Змоделюйте ситуацію і запишіть обставини, які б вказували, що було вчинене: а) вбивство з прямим умислом; б) вбивство з непрямим умислом; в) заподіяння смерті з кримінально протиправною самовпевненістю; г) заподіяння смерті з кримінально протиправною недбалістю; д) мав місце випадок (казус).

3. Озброєний обрізом мисливської рушниць Жолобов з метою викрадення відеоапаратури проник до будинку обласної телерадіокомпанії. Демонструючи обріз та погрожуючи вбивством, він зв'язав сторожа і засунув йому в рот великий кляп. Кляп перекрив дихальні шляхи і сторож помер.

Ознайомтеся зі статтями 187, 115, 119, 263 КК. Визначте форму і вид вини у вчинених Жолобовим кримінальних правопорушень.

4. Мамедов і Керімов, розпиваючи спиртні напої, посварилися і почали плечима штовхати один одного, поступово збільшуючи силу поштовху. Від поштовху Мамедова Керімов упав і вдарився головою об бетонну підлогу. Однак і сам Мамедов на ногах не втримався, впав на Керімова, але потім встав і відійшов набік, не вчиняючи більше ніяких дій. Керімов від одержаного ушкодження потилиці та м'яких тканин мозку помер.

Ознайомтеся зі статтями 115, 119, 126 КК і вирішіть питання про відповідальність Мамедова.

5. Зура в стані сп'яніння, озброївшись гумовим шлангом з металевим наконечником, скоїв хуліганство: безпричинно переслідував на вулиці підлітків, побив кількох громадян. Деякі громадяни, а також неповнолітній Носенко намагалися відібрати у

Зури шланг, однак зробити це їм не вдалося. Зура ж, як тільки зайшов на своє подвір'я, обнесене парканом, спустив з цепу собаку, а сам продовжував розмахувати шлангом. Підлітки почали кидати в Зуру щєбінь, а Носенко, кинувши через паркан у його бік шматок цеглини, влучив у голову Зури. Той помер на місці події. Носенка засуджено за умисне вбивство.

Адвокат Носенка подав апеляцію, поставивши питання про перекваліфікацію дій Носенка на ч. 1 ст. 119 КК, оскільки дії його були реакцією на неправомірну поведінку потерпілого. Сам же Носенко пояснював на досудовому слідстві і в суді, що не припускав настання таких наслідків.

Ознайомтеся зі статтями 115, 119 КК. Як слід вирішити справу?

6. Група підлітків пізно вночі поверталася додому. Вони голосно розмовляли і сміялись. Полохало, який охороняв свій город, почувши шум, вистрелив вгору з рушниці, щоб налякати підлітків і запобігти можливій крадіжці овочів. Зачувши постріл і шум, Ульянов, який теж охороняв свій город, також вистрелив з рушниці з великої відстані (ніч була темна) в напрямку підлітків. Цим пострілом було заподіяно неповнолітньому Сороці легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я.

Варіант. Пострілом Ульянова Сороці було заподіяно середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Ознайомтеся зі статтями 122, 125 та 128 КК. Чи повинен Ульянов відповідати за наслідки пострілу?

7. Сова придбав у мисливському магазині рушницю і вирішив її випробувати. Пізньої ночі він вийшов на ганок свого будинку і тричі вистрелив з неї у бік городу, за яким починався заболочений ліс. Одним з цих пострілів було вбито сусідку, яка тікала до лісу від свого чоловіка, що хотів її побити.

Ознайомтеся із ст. 119 КК. Чи повинен Сова відповідати за смерть потерпілої?

8. Брати Кошкіни і Вошкін побилися. Кошкіни вирішили вбити Вошкіна і вночі з рушницею прийшли до нього додому. За домовленістю Данило Кошкін з рушницею залишився у дворі, а Пилип Кошкін увійшов до будинку, щоб розбудити Вошкіна. Під час розмови з Вошкіним Пилип підійшов близько до вікна. Данило сприйняв його за Вошкіна, вистрелив і вбив.

Данила Кошкіна засуджено за умисне вбивство, однак він оскаржив вирок, стверджуючи, що вчинив вбивство через необережність.

Варіант. Брати Кошкіни вирішили вбити Вошкіна за те, що він як свідок дав показання про вчинений їхнім батьком розбій.

Ознайомтеся зі статтями 115 та 119 КК, а також з п.п. 12, 20 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику

в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2. Визначте вид помилки та її вплив на відповідальність Данила Кошкіна.

9. Поспелов постійно ревнував свою дружину до Сулова, систематично її бив. У зв'язку з цим дружина розлучилась з ним, однак вони продовжували жити в одній квартирі. Проте і після розлучення випадки ревнощів з боку Поспелова не припинились. Одного разу він, будучи в стані сп'яніння, погрожував колишній дружині вбивством, а потім вдарив виделкою у сідницю, спричинивши легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я.

Поспелова засуджено за хуліганство, вчинене із застосуванням предмета, заделегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень.

Ознайомтеся зі статтями 125, 129, 296 КК. Яке значення для кваліфікації кримінального правопорушення має мотив дій Поспелова? Чи правильно вирішено справу?

10. На прохання спортсмена-розрядника Біломирдіна його приятель Сіроштан, який був у стані сп'яніння, вступив з ним у боротьбу. Під час боротьби Біломирдін намагався перекинути через себе Сіроштана, але той схопив його за ноги. Вони обоє

впали, Біломирдін при цьому вдарився головою об підлогу і незабаром від травми помер.

Ознайомтеся зі ст. 119 КК. Чи повинен Сіроштан нести відповідальність за смерть Біломирдіна?

11. Протягом двох років Морозова перебувала в неприязних стосунках з 64-річною Богдановою. Під час чергової сварки Морозова вдарила Богданову кулаком в обличчя, а потім ногою по тулубу. Богданова впала і головою ударилась об асфальт, отримавши від падіння тяжке тілесне ушкодження. Морозову засуджено за умисне заподіяння цього ушкодження.

Ознайомтеся зі статтями 121, 126, 128 КК. Чи правильно кваліфіковано дії винної?

12. Під час репетиції на сцені театру між акторами А. та Б. виникла сварка. А. вдарив Б., який перебував у стані алкогольного сп'яніння, кулаком в обличчя і тут же з силою зіштовхнув його зі сцени. Б. упав з неї в оркестрову яму, глибиною 2 м, внаслідок чого помер. Дії А. були кваліфіковані судом як заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК України). В апеляційній скарзі адвокат просить перекваліфікувати вчинене А. на ч. 1 ст. 119 КК України, обґрунтовуючи тим, що тяжкі тілесні ушкодження у потерпілого Б. виникли не від удару А., який був спричинений Б., а через падіння зі сцени та удару головою об підлогу оркестрової ями, що свідчить, що в А. не було умислу спричинити потерпілому тяжкі тілесні ушкодження.

Чи підлягає апеляційна скарга задоволенню? Відповідь обґрунтуйте. Під час вирішення задачі Вам рекомендується ознайомитися з рішеннями Верховного Суду України у зв'язку з неоднаковим застосуванням кримінально-правових норм судом касаційної інстанції: а) Постанова від 25.04.13 р. № 5-8к13: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/31701320>; б) Постанова від 11.10.2012 № 5-21к12: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53498236>.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 1.7.

1. Поняття, ознаки і значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Вплив специфічної конструкції складу кримінального правопорушення на зміст умислу.
3. Основні концепції вини в науці кримінального права.
4. Кримінально-правове значення поділу вини на форми і види.
5. Умисел і намір: поняття та співвідношення понять в науці кримінального права.
6. Особливості змісту інтелектуального та вольового моментів прямого та непрямого (евентуального) умислу.
7. Відмінність кримінальної протиправної самовпевненості від непрямого умислу.
8. Відмінність кримінальної протиправної недбалості від випадку (казусу).
9. Об'єктивний та суб'єктивний критерії кримінально протиправної недбалості, її відмінність від казусу (випадку) в кримінальному праві
10. Помилка за кримінальним правом України: поняття, кримінально-правове значення.

Модуль 2. Співучасть у кримінальному правопорушенні, стадії вчинення кримінального правопорушення; множинність кримінальних правопорушень; обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння; звільнення від кримінальної відповідальності.

Тема 2.1. СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.1.1.

Поняття стадій кримінального правопорушення

Теоретичні питання:

1. Поняття стадій кримінального правопорушення за КК України.
2. Види стадій кримінального правопорушення за КК України.
3. Закінчене кримінальне правопорушення, його поняття та значення.
4. Момент закінчення кримінального правопорушення із матеріальним, формальним та усіченим складом.

Основні теоретичні відомості.

Стадії кримінального правопорушення — це передбачені КК, суспільно небезпечні етапи його вчинення, які істотно різняться між собою ступенем реалізації злочинного наміру, тобто характером діяння (дії або бездіяльності) та моментом його закінчення (припинення), а тим самим і ступенем тяжкості вчиненого особою діяння. У зв'язку з тим, що кримінальним правопорушенням є тільки передбачене КК суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), учинене суб'єктом кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 11 КК), кожна стадія вчинення кримінального правопорушення повинна являти собою саме таке діяння. Тому не є стадіями кримінального правопорушення той чи інший стан свідомості особи, її думки, формування намірів, їх прояв, виявлення тощо. Це ще не діяння, в якому об'єктивується умисел. Тільки суспільно небезпечні діяння можуть бути заборонені кримінальним законом під загрозою

покарання, тільки вони можуть розглядатися як стадії вчинення кримінального правопорушення.

Основні поняття: стадія кримінального правопорушення; готування; замах; момент закінчення кримінального правопорушення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.1.2.

Незакінчене кримінальне правопорушення, його види

Теоретичні питання:

1. Незакінчене кримінальне правопорушення, його види.
2. Готування до кримінального правопорушення.
3. Замах на кримінальне правопорушення. Види замаху.
4. Кримінальна відповідальність за незакінчене кримінальне правопорушення. Особливості кваліфікації готування до кримінального правопорушення та замаху на кримінальне правопорушення.
5. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця.

Основні теоретичні відомості.

КК визнає злочинними та караними три стадії вчинення кримінального правопорушення:

- 1) готування до кримінального правопорушення (ст. 14 КК);
- 2) замах на кримінальне правопорушення (ст. 15 КК) та
- 3) закінчене кримінальне правопорушення (ч. 1 ст. 13 КК).

Перші дві стадії — готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення — мають найменування (назву) «незакінчене кримінальне правопорушення» і є його видами (ч. 2 ст. 13 КК), їх ознаки передбачені відповідно у статтях 14 та 15 КК.

Закінчені кримінальні правопорушення сформульовані у диспозиціях статей Особливої частини КК.

Основні поняття: закінчений замах; незакінчений замах; готування; добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця.

Література: [7]; [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [17]; [19]; [20]; [23]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Між сусідками Козаченко та Потаповою давно склалися неприязні стосунки. Після чергової сварки Потапова вирішила вбити Козаченко. Одного дня, взявши у чоловіка мисливську рушницю, Потапова прийшла до Козаченко, з метою вбити її. Однак, зробивши 2 постріли, одним з яких було поранено Козаченко в передпліччя, Потапова, злякавшись вчиненого, викликала швидку допомогу, щоб врятувати життя потерпілій. Завдяки своєчасно наданій медичній допомозі Козаченко залишилася живою.

Як необхідно вирішити питання про кримінальну відповідальність Потапової?

2. Тимохін дізнався, що в кюветі біля залізничної колії його знайомі хлопці мають статевий зв'язок із жінкою, що перебуває у стані сп'яніння. Він пішов туди також, щоб вступити з нею в статевий зв'язок, але був затриманий співробітниками поліції. «Якби мене не затримали, я б вступив із жінкою у статевий зв'язок», – заявив він. Тимохіна засуджено місцевим судом за готування до зґвалтування, апеляційний суд залишив вирок в силі. Заступник Голови Верховного Суду України вніс подання до касаційної судової інстанції, поставивши питання про звільнення Тимохіна від кримінальної відповідальності, оскільки його дії є лише виявом наміру.

Яке рішення повинен прийняти суд?

3. З метою заволодіння грошима Постникової, Русіна і Каталова вирішили її отруїти. Вони придбали отруту, призначену для труїння гризунів, і Каталова дала її Постниковій під виглядом ліків від шлункових захворювань. Приймавши порошок, та почала блювати. Ніяких інших наслідків не настало. Судово-медичною експертизою встановлено, що порошок був непридатним для отруєння людини.

Як кваліфікувати дії Русіної і Каталової?

4. Для того, щоб позбутися дружини і дочки, Гриб виготовив вибуховий пристрій з годинниковим механізмом, поклав його у валізу з продуктами, яку ті брали з собою в Москву для родичів, і здав разом

З іншими речами у вантажний відсік літака, яким дружина і дочка мали летіти з Києва до родичів. На борту літака було 168 пасажирів і вісім членів екіпажу. Пристрій мав спрацювати в той час, коли літак буде в повітрі. Проте оскільки в аеропорту вантажники необережно, грубо кидали речі, у вибуховому пристрої було порушено електродотиск і він не спрацював.

Яка стадія вчинення кримінального правопорушення в діях Гриба?

5. Шкурай, бригадир тепличного комбінату, спільно із працівниками комбінату Коробко і Цапок за попередньою змовою вдень навантажили 23 ящики огірків і намагались вивезти їх на автомобілі з території комбінату, але на прохідній були затримані. Овочі в них були вилучені і повернені комбінату.

Як кваліфікувати дії Шкурая, Коробка, Цапка?

6. Дергачов під виглядом наркотичного засобу продав наркоману Ковалю порошок аспірину.

Якою має бути оцінка дій Ковальова і Дергача?

7. Авилов і Комар вночі захотіли поїхати до знайомих дівчат і покатати їх. Для цього вони вирішили угнати автомобіль Салати, що стояв біля під'їзду будинку, біля якого вони проходили. Відкотивши автомобіль руками від під'їзду на відстань понад 200 м, вони спробували завести двигун, але не змогли цього зробити через його несправність. Тоді Авилов забрав з автомобіля автомагнітолу, а Комар – фотоапарат і парасольку. В цей час біля місця події проїжджав патрульний наряд міліції, який затримав Авилова і Комара, оскільки їх перебування пізно вночі біля автомобіля співробітникам міліції видалось підозрілим.

Ознайомтеся зі статтями 185 і 289 КК. Як кваліфікувати дії цих осіб?

8. Донченко, дружина якого була вагітною, вирішив одружитися з Барановою. Але дружина не давала згоди на розлучення. Баранова запропонувала Донченку вбити її. Дружина Донченка працювала у другу зміну і мала повертатись додому опівночі. Донченко чекав її

У засідці неподалік від будинку. Йшов дощ. Близько 24-ї години він побачив силует людини, яка підходила до дверей і, вважаючи, що це дружина, зробив два постріли з рушниці. Вбитим виявився брат дружини, який без попередження приїхав до них погостювати і йшов від автобусної зупинки.

Ознайомтеся з постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2. Як кваліфікувати дії Донченка?

9. Кропивницький, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, скориставшись відсутністю сусідів, проник до їхнього будинку з метою викрадення грошей та майна. Знайшовши гроші в сумі 765 \$ США, а також деякі цінні речі, Кропивницький взяв їх. Однак, допивши чергову пляшку горілки, внаслідок сп'яніння прямо в квартирі сусідів заснув. У такому стані його й виявив власник будинку, який через деякий час повернувся додому, і викликав працівників міліції. *Ознайомтеся із ст. 185 КК України. Як кваліфікувати дії Кропивницького?*

10. Наумов з метою вчинення крадіжки намагався вночі проникнути в промтоварний магазин. При спробі відкрити двері ломиком, роздався сигнал сирени спеціального пристрою. Перелякавшись, Наумов втік, залишивши в дверях знаряддя зламу. Через деякий час він повернувся до магазину, забрав ломик і зник, але невдовзі був затриманий. *Кваліфікуйте дії Наумова. Відповідь обґрунтуйте.*

Питання і завдання для самоперевірки до теми 2.1.

1. Поняття стадій кримінального правопорушення в теорії кримінального права.

2. Визначення моменту визнання кримінального правопорушення закінченим щодо окремих різновидів умисних кримінальних правопорушень в залежності від особливостей їх складів.

3. Особливості родової юридичної конструкції складу незакінченого кримінального правопорушення.

4. Види підготовчих діянь за КК України та їх кримінально-правова характеристика.

5. Відмінність готування до кримінального правопорушення від виявлення наміру вчинити кримінальне правопорушення.

6. Відмінність замаху на кримінальне правопорушення від готування до кримінального правопорушення та від закінченого кримінального правопорушення.

7. Кримінальна відповідальність за незакінчене кримінальне правопорушення.

8. Основні проблеми караності незакінченого кримінального правопорушення та їх вирішення в КК України.

9. Кримінально-правові наслідки добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця.

10. Відмінність добровільної відмови від дійового каяття.

Тема 2.2. СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.2.1.

Поняття співучасті. Види співучасників

Теоретичні питання:

1. Поняття співучасті, її значення.
2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.
3. Види співучасників у кримінальному правопорушенні за КК України. Кримінально-правова характеристика ознак окремих співучасників – виконавця (співвиконавця), організатора, підбурювача, пособника.
4. Спеціальні питання відповідальності співучасників.
5. Екссес виконавця.
6. Добровільна відмова співучасників.

Основні теоретичні відомості.

Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні розкрито у ст. 26 КК: «Співучасть у кримінальному правопорушенні є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення».

Таким чином, 1) співучасть можлива лише при вчиненні умисного кримінального правопорушення; 2) чітко визначено, що співучасть передбачає участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення.

Основні поняття: *співучасть; ознаки співучасті; виконавець; організатор; підбурювач; пособник; екссес виконавця; добровільна відмова співучасників.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.2.2.

Форми співучасті

Теоретичні питання:

1. Форми співучасті у кримінальному правопорушенні за КК України.

2. Кримінально-правова характеристика окремих форм співучасті у кримінальному правопорушенні (співвиконавства, співучасті з розподілом ролей, вчинення кримінального правопорушення організованою групою, вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією).

3. Специфічні форми співучасті, визначені в Особливій частині КК України.

4. Кваліфікація дій співучасників та їх відповідальність при різних формах співучасті.

5. Причетність до кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Форми співучасті – це об'єднання співучасників, які різняться між собою за характером виконуваних ними ролей (перший критерій класифікації) і за ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків між ними (другий критерій класифікації). Виходячи із змісту ч. 1 ст. 27 КК, співучасть з точки зору ролей, які виконують співучасники, можна поділити на дві форми: просту (без розподілу ролей) і складну (з розподілом ролей).

Проста форма співучасті (в літературі цю форму співучасті називають «співвиконавство» чи «співвинність») має місце там, де всі учасники є виконавцями (співвиконавцями) кримінального правопорушення. Тут співучасники виконують однорідну роль: усі вони безпосередньо виконують повністю або частково об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, описаного в диспозиції статті Особливої частини КК. При цьому між співвиконавцями може бути розподіл функцій, але такий, що, як раніше відзначалося, має «технічний» характер з погляду повноти й обсягу виконання об'єктивної сторони того самого складу кримінального правопорушення.

Складна форма співучасті, тобто співучасть із розподілом ролей, полягає у тому, що учасники виконують різнорідні ролі. У цьому разі має місце розподіл ролей — один (чи декілька) виконавець, інші — організатор, підбурювач, пособник. Причому така складна форма співучасті може мати різні комбінації та охоплює дії виконавця й організатора, виконавця і пособника тощо. Однак у будь-якому разі тут завжди є виконавець та інший

співучасник: організатор, підбурювач чи пособник (розподіл ролей).

Основні поняття: група осіб; група осіб за попередньою змовою; організована група; злочинна організація; злочинна спільнота; банда.

Література: [8]; [9]; [10]; [11]; [13]; [14]; [15]; [19]; [20]; [24]; [27]; [28]; [29]; [30]; [34]; [37]; [41]; [42]; [43].

Практичні завдання:

1. Алпанідзе, знаючи, що у її 70-річної тітки Цодикової є коштовності на значну суму, домовилась із Сафар'яном заволодіти ними. Здійснюючи свій намір, вони зупинились у Цодикової на ночівлю, а ранком за пропозицією Алпанідзе напали на господарку. Алпанідзе включила пилосос, щоб не було чути криків і шуму боротьби, а Сафар'ян шкіряним поясом задушив Цодикову. Взявши з собою коштовності на значну суму та 17 тис. 310 доларів США, Алпанідзе та Сафар'ян залишили квартиру. Безпосередньої участі у позбавленні життя Цодикової Алпанідзе не брала.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Алпанідзе та Сафар'яна.

2. Чурюмов, перебуваючи в стані сп'яніння, прийшов на квартиру до учнів технікуму – неповнолітніх Панченка, Покасова та Валова і запропонував украсти з приміщення технікуму два комп'ютери і телевізор, на що вони дали згоду. Чурюмов стояв на сторожі біля входу у приміщення, а Валов, Покасов і Панченко проникли в технікум, склали у валізи обумовлені два комп'ютери і телевізор, вартістю 600 доларів США, а також кольоровий ксерокопіювальний апарат, кольоровий принтер та сканер вартістю 3 тис. доларів США, але при виході з приміщення були затримані працівниками міліції.

Надайте кримінально-правову оцінку діям суб'єктів.

3. Миронов, звільнившись із місць позбавлення волі, де відбував покарання за умисне вбивство, вирішив помститись Карпову, який виступав у суді свідком і дав докладні показання про

кримінальне правопорушення, вчинене Мироновим. З цією метою він підмовив 12-річного Іванова вистрелити з рушниці в Карпова, коли той буде повертатися додому. За це він пообіцяв подарувати хлопцеві рушницю. Ввечері, дочекавшись Карпова, Іванов вистрелив у нього, від якого Карпов помер.

Чи мають місце в цьому випадку ознаки співучасті? Як належить вирішити питання про відповідальність Миронова та Іванова? Кваліфікуйте дії злочинців.

4. Під час поїздки на автомобілі, який належав Бурову, Яковенко попрохав Бурова збільшити швидкість, щоб наздогнати автомобіль, що їхав попереду. За це він пообіцяв останньому хорошу винагороду. Яковенко розвинув недозволену швидкість, на повороті не впорався з керуванням, заїхав на тротуар і збив пішохода, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження.

Вирішить питання про відповідальність Булова та Яковенко та кваліфікуйте їх дії.

5. Бердін та Хромов вирішили вкрати насіння соняшника зі складу кооперативу і запропонували приєднатись до них Антропову. Останній, схваливши їхній намір, йти з ними відмовився, але попросив украсти одного мішка на його долю і залишити в обумовленому місці, пообіцявши за це «могорич». Бердін і Хромов вночі через стелю залізли до складу і вкрати п'ять мішків насіння соняшника. Один з цих мішків вони залишили в каналі для Антропова, який потім забрав його додому.

Як вирішити справу?

6. Шведов підмовив неповнолітніх Крупника та Ганжу вчинити ряд крадіжок з квартир громадян на других поверхах будинків. При цьому Крупник або Ганжа влазили до квартир через квартиру вікна і передавали викрадені речі Шведову. На час вчинення крадіжок Крупнику і Ганжі не виповнилось 14 років.

Як кваліфікувати дії Шведова?

7. Зарубін вкрав на комбінаті два рулони тканини, перекинув їх через огорожу і сховав біля залізничної колії у кюветі. Потім він

пішов додому, запропонував своєму сусіді Сватикову допомогти йому перевезти тканину додому. Той взяв санчата і разом із Зарубіним пішов по тканину. По дорозі вони зустріли Іванова і запропонували приєднатись до них. Під час перевезення тканини всі троє були затримані охороною комбінату.

Вирішіть питання про відповідальність Зарубіна, Сватикова та Іванова та кваліфікуйте їх дії.

8. Фірсов, перебуваючи у неприязних стосунках з Костенком, вирішив помститись йому за образу. З цією метою він підбурив Науменка, який страждав розладом психіки і був визнаний неосудним, вдарити ножем Костенка, коли той повертатиметься з роботи. Науменко виконав прохання Фірсова. Від завданого поранення Костенко у лікарні помер.

Як вирішити справу?

9. Пташко втягнув у розпивання спиртних напоїв Мацка, Фірса та Киню, яким ще не було 14 років. А коли ті вже були в нетверезому стані, запропонував їм на автобусній зупинці зірвати з голови Ляха хутрянку шапку, яку передати Пташку, що вони й зробили. При цьому підлітки сильно побили потерпілого, заподіявши йому тілесні ушкодження середньої тяжкості. Вказівки бити потерпілого Пташко не давав, це вони зробили самі за ініціативою Мацка.

Варіант. Пташко відправив М., Ф. і К. за шапкою зі словами: «Доведіть, що ви мужчини! Он бачите «інтелігента»? Заберіть у нього шапку, ми її проп'ємо».

Як вирішити справу?

10. Чичков звернувся до Гончарова, який працював начальником зміни на взуттєвій фабриці, дістати йому шкіру, і той погодився. Опівночі Чичков прийшов до глухої стіни фабрики, а Гончаров перекинув через огорожу два рулони шкіри вартістю 9 тис. грн., за що перший дав йому 2000 грн. Гончаров викрав шкіру зі складу разом з двома іншими працівниками фабрики, використовуючи своє службове становище. Всім трьом було пред'явлено обвинувачення за ч. 3 ст. 191 КК. Дії Чичкова в

обвинувальному висновку кваліфіковані за ч. 1 ст. 27 та ч. 3 ст. 191 КК.

Яке рішення повинен прийняти суд при розгляді справи?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 2.2.

1. Спірні питання щодо співучасті у кримінальному правопорушенні в науці кримінального права.

2. Співучасть у кримінальному правопорушенні та інші прояви вчинення кримінального правопорушення за наявності зв'язку між поведінкою (активністю) кількох осіб.

3. Межі та особливості кримінальної відповідальності співучасників при вчиненні кримінального правопорушення у співучасті із спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення.

4. Межі та особливості кримінальної відповідальності співучасників при вчиненні незакінченого кримінального правопорушення.

5. Межі та особливості кримінальної відповідальності співучасників при так званому ексцесі виконавця (співвиконавця).

6. Вплив добровільної відмови одного співучасника на кримінальну відповідальність іншого співучасника.

7. Особливості кримінальної відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.

8. Причетність до кримінального правопорушення.

9. Відмежування причетності від співучасті.

10. Відповідальність за причетність до кримінального правопорушення.

Тема 2.3. МНОЖИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.3.1.

Поняття множинності кримінальних правопорушень

Теоретичні питання:

1. Поняття множинності кримінальних правопорушень.
2. Види одиничних кримінальних правопорушень: прості та ускладнені одиничні кримінальні правопорушення (триваючі, продовжувані та складні (складені) кримінальні правопорушення).
3. Відмежування множинності кримінальних правопорушень від одиничних кримінальних правопорушень, що складаються з декількох діянь, від складних (складених) кримінальних правопорушень, від триваючих та продовжуваних кримінальних правопорушень.
4. Види множинності кримінальних правопорушень.

Основні теоретичні відомості.

Множинність кримінальних правопорушень означає, що особою (не має значення - одноособово або у співучасті) вчинено два або більше кримінально караних діянь, кожне з яких має ознаки самостійного складу кримінального правопорушення і, зберігаючи свою юридичну значущість, підлягає самостійній правовій оцінці. При множинності кримінальних правопорушень особа за вчинення щонайменше двох кримінальних правопорушень може бути притягнена до кримінальної відповідальності або (як це має місце, зокрема, при рецидиві кримінальних правопорушень) вчиняє нове кримінальне правопорушення, маючи судимість. За загальним правилом, множинність кримінальних правопорушень вказує на підвищену суспільну небезпечність як особи - порушника кримінально-правової заборони, так і вчиненого такою особою.

Залежно від видів одиничних кримінальних правопорушень, що складають множинність, та характеру їх поєднання чинне законодавство про кримінальну відповідальність розрізняє три види множинності:

- а) повторність кримінальних правопорушень (ст. 32 КК);

б) сукупність кримінальних правопорушень (ст. 33 КК);

в) рецидив кримінальних правопорушень (ст. 34 КК).

Основні поняття: *множинність кримінальних правопорушень; одиничне кримінальне правопорушення; триваюче кримінальне правопорушення; продовжуване кримінальне правопорушення; складне (складене) кримінальне правопорушення.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.3.2.

Види множинності кримінальних правопорушень

Теоретичні питання:

1. Повторність кримінальних правопорушень, її ознаки та значення. Види повторності.

2. Сукупність кримінальних правопорушень: поняття та ознаки. Види сукупності кримінальних правопорушень.

3. Рецидив кримінальних правопорушень, його ознаки та значення. Види рецидиву.

4. Правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Повторність кримінальних правопорушень — це такий вид множинності кримінальних правопорушень, при якому особа вчиняє два чи більше одиничних кримінальних правопорушення, що передбачені, як правило, однією й тією самою статтею Особливої частини КК, незалежно від засудження за окремі з них.

З законодавчого визначення повторності кримінальних правопорушень (ст. 32 КК) випливає, що цю форму множинності можуть утворювати:

1) кримінальні правопорушення, передбачені однією і тією самою статтею (частиною статті) Особливої частини КК (тотожні кримінальні правопорушення), - незалежно від того, чи передбачена їх повторність в Особливій частині КК;

2) кримінальні правопорушення, передбачені різними статтями КК, - у випадках, зазначених в Особливій частині КК (однорідні кримінальні правопорушення).

Поняття сукупності кримінальних правопорушень наведено в ч. 1 ст. 33 КК, відповідно до якої сукупністю кримінальних правопорушень визнається вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено. При цьому не враховуються кримінальні правопорушення, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом. Це – легальне визначення поняття сукупності кримінальних правопорушень, з якого випливають її ознаки.

Рецидивом кримінальних правопорушень визнається вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення.

Основні поняття: *повторність; сукупність; реальна сукупність; ідеальна сукупність; рецидив.*

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [39]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Швець протягом двох днів здійснив у центральному універмазі міста Києва 12 кишенькових крадіжок. Кожна з них завдала окремим потерпілим шкоду на суму від 282 до 1767 гривень, загальна ж сума викраденого становила 8835 гривень. При затриманні Швець пояснив, що наступні два дні мав намір «працювати» в універмазі «Україна», а потім – коли сума викраденого досягне близько 50000 гривень – збирався поїхати відпочивати на Південний берег Криму. *Ознайомтеся зі ст. 185 КК та приміткою до неї. Чи мала тут місце множинність кримінальних правопорушень, а якщо мала, то в якій формі?*

2. Відбуваючи покарання у виді позбавлення волі на певний строк, Агапов і Проценко домовились, що коли останній вийде на волю, то дістане і передасть в колонію наркотики. Через три тижні після звільнення Проценко купив у невстановленої слідством особи 2,5 кг анаші, привіз її до міста, де жила мати Агапова, і залишив їй. Мати кілька місяців зберігала анашу вдома, а потім під час

чергового побачення передала її синові. При спробі збути анашу іншому засудженому Агапова було затримано.

Ознайомтеся зі ст. 307 КК. Чи мала місце множинність кримінальних правопорушень в цьому випадку?

3. Судимий за розбій Сліпченко і Кулик, діючи за попередньою домовленістю, вночі під'їхали на автомобілі «Москвич» до поля сільськогосподарського кооперативу і почали завантажувати в багажник ящики з баклажанами, зібраними його працівниками вдень. Їх помітив сторож Таран і наказав поставити ящики на місце. Не бажаючи повертати ящики, вони за сигналом Сліпченка побили Тарана, заподіявши йому тяжке тілесне ушкодження, сіли в «Москвич» і з баклажанами, що були в багажнику, поїхали додому.

Варіант 1. Внаслідок заподіяного тяжкого тілесного ушкодження Таран через два дні помер у лікарні.

Варіант 2. Коли в результаті побоїв Таран втратив свідомість, Сліпченко і Кулик завантажили ще кілька ящиків, а потім на пропозицію Кулика обшукали Тарана і забрали годинник та гаманець, в якому були гроші на суму 69 грн.

Ознайомтеся зі статтями 185, 187, 121 КК.

Що таке складне кримінальне правопорушення? Чи можна вважати таким кримінальним правопорушенням розбій? Як кваліфікувати дії Сліпченка і Кулика?

4. Водій таксі Щепкін, керуючи автомобілем, порушив правила дорожнього руху, внаслідок чого збив пішохода, який переходив вулицю на зелене світло світлофора. Після зіткнення Щепкін, злякавшись відповідальності, збільшив швидкість і спробував втекти. Через 12 хвилин він, рухаючись зі швидкістю, що перевищувала дозволена, під час повороту не впорався з керуванням і збив ще одного пішохода. Від заподіяних ним тілесних ушкоджень обидва пішоходи померли на місці події.

Ознайомтеся зі статтями 135 і 286 КК України та визначте, чи мала тут місце множинність кримінальних правопорушень? Яке кримінально-правове значення має кожний з наведених в умовах задачі епізодів? Кваліфікуйте дії Щепкіна.

5. Прохоров, працюючи на радіозаводі “Маяк” та маючи намір викрасти радіоприймач, кожного дня виносив з заводу окрему деталь радіоприймача. Під час виносу чергової деталі, охоронцем, на прохідній заводу у Прохорова було вилучено цю деталь.

Скільки кримінальних правопорушень вчинив Прохоров? Як необхідно кваліфікувати його дії? Чи змінилася б кваліфікація, якби Прохоров виносив з заводу вже готові радіоприймачі і продавав їх?

6. Маляренко, перебуваючи в стані алкогольного сп’яніння, вночі розбив вікно продуктового магазину, зайшов усередину і взяв 7 пляшок горілки, 5 палок ковбаси, буханку хліба, 10 плиток шоколаду і вісім коробок з печивом. Все це він відніс до себе додому. Випивши вдома пляшку горілки, Маляренко повернувся до магазину, зайшов усередину, однак був затриманий працівниками міліції. На допиті він пояснив, що повернувся до магазину, оскільки вдома у нього виник намір забрати решту пляшок горілки, що там залишалися.

Варіант 2. На допиті Маляренко пояснив, що намір забрати всі пляшки з горілкою виник у нього одразу, але він вирішив реалізувати цей намір у два прийоми, адже не міг забрати все одразу.

Ознайомтеся зі ст. 185 КК України та приміткою до неї. Чи наявна в діях Маляренка множинність кримінальних правопорушень? Дії Маляренка кваліфікуйте.

7. Раніше судимий за грабіж Куніцин проник до мисливського будиночка Петренка та викрав звідти нарізний мисливський карабін вартістю 75 тис. грн., а також гладкоствольну мисливську рушницю вартістю 50 тис. грн. Викрадену зброю пізніше він продав Шевчуку, якому розповів про обставини її набуття.

Ознайомтеся зі статтями 262, 263, 186, 185 та приміткою до неї та постановами ПВСУ:

- № 7 від 4 червня 2010 року «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив та їх правові наслідки»

- № 10 від 6.11.2009 року «Про судову практику у справах про злочини проти власності»

- №3 від 26 квітня 2002 року «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами».

Дайте кримінально-правову оцінку дій Куніцина.

8. Федорченко у складі групи за попередньою змовою вчинив крадіжку. Після закінчення досудового слідства набрав чинності закон про амністію, що поширювався на Федорченка і передбачав звільнення його від кримінальної відповідальності. Через два тижні після звільнення від кримінальної відповідальності він таємно викрав в універмазі чоловіче пальто, вартість якого становила 1260 грн. *Ознайомтеся зі ст. 185 КК України та приміткою до неї. Чи мала місце в діях Федорченка множинність кримінальних правопорушень? Яке кримінально-правове значення має для вирішення цього питання закон про амністію? Дії Федорченка кваліфікуйте.*

9. Чумак і Зеленін у нетверезому стані вирішили викрасти машину, щоб покататися на ній. З цією метою вони зайшли у двір будинку № 34 по вул. Університетській м. Черкас, і намагались завести мотор автомобіля “Волга”, який належав гр. Пучко. Після того, як їм це не вдалося, Чумак та Зеленін залишили “Волгу” і здійснили спробу викрасти автомобіль “Москвич”, який належав Івашкові. Побачивши, що цю машину завести вони також не зможуть, Чумак і Зеленін пішли на бульвар Шевченка, де і були затримані працівниками міліції під час чергової спроби викрасти автомобіль “FORD”, який належав Соколову.

Визначте скільки кримінальних правопорушень вчинили Чумак і Зеленін та кваліфікуйте їх дії. Чи можна вважати їх дії продовжуваними? Чим відрізняється повторність кримінальних правопорушень (як вид множинності) від продовжуваного кримінального правопорушення?

10. Раніше судимий за розбій Батнич після відбуття покарання організував групу для вчинення квартирних крадіжок, до якої увійшли раніше не судимі Петренко і Сочивець. Вони розробили єдиний план вчинення крадіжок, розподілили між собою функції, визначили дві перші квартири, з яких розпочнеться їх діяльність. Спочатку вони обікрали квартиру Саранського, спричинивши йому майнову шкоду на суму 81264 гривні. Потім проникли в квартиру Голубєва, склали в дві сумки його майно на суму 131869 гривень, але при винесенні сумок з квартири були помічені сусідкою, яка зчинила галас. Незважаючи на це, Батнич, Петренко та Сочивець збігли з сумками вниз, сіли в «Жигулі», що належали Петренку, і втекли.

Варіант 1. Побачивши сусідку, Батнич, Петренко та Сочивець покинули сумки біля квартири і намагались втекти, але були затримані мешканцями будинку.

Варіант 2. Сусідка, зчинивши галас, загородила дорогу до сходів. Тоді Батнич, не кидаючи сумок, відштовхнув її до Петренка і Сочивця, а ті вдарили її головою об стіну, в результаті чого їй було завдано середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Ознайомтеся зі ст. 185 та приміткою до неї, статтями 186, 187 КК, а також постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти власності» від 06.11.2009 № 10.

Які форми множинності кримінальних правопорушень мали тут місце? Яке їх кримінально-правове значення?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 2.3.

1. Юридична характеристика множинності кримінальних правопорушень.

2. Підстави (критерії) виділення окремих проявів множинності кримінальних правопорушень у кримінальному законодавстві.

3. Проблеми систематизації різних проявів множинності кримінальних правопорушень у науці кримінального права.

4. Відображення повторності кримінальних правопорушень в Загальній та Особливій частинах КК України.

5. Кримінально-правове значення повторності кримінальних правопорушень.

6. Відмінність сукупності кримінальних правопорушень від конкуренції кримінально-правових норм.

7. Кримінально-правове значення сукупності кримінальних правопорушень.

8. Кримінально-правове значення рецидиву кримінальних правопорушень та окремих його видів.

9. Поєднання в поведінці особи кількох основних форм множинності кримінальних правопорушень та його кримінально-правове значення.

10. Інші прояви множинності кримінальних правопорушень за КК України та їх кримінально-правове значення.

Тема 2.4. ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.4.1.

Поняття обставин, що виключають кримінальні протиправність діяння

Теоретичні питання:

1. Поняття та юридична природа обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Ознаки обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
3. Види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
4. Поняття необхідної оборони та умови її правомірності.
5. Перевищення меж необхідної оборони.
6. Уявна оборона: поняття за КК України, юридична природа та основні різновиди.

Основні теоретичні відомості.

Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, — це передбачені КК зовнішньо подібні із кримінальними правопорушеннями суспільно корисні (соціально прийнятні) та правомірні вчинки, що виключають підставу кримінальної відповідальності за шкоду, заподіяну правоохоронюваним інтересам.

Необхідна оборона — це правомірний захист правоохоронюваних інтересів особи, суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання, викликаний необхідністю його негайного відвернення чи припинення шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, яка відповідає небезпеці посягання та обстановці захисту.

Підстава необхідної оборони складається із двох елементів, а саме:

- (1) суспільно небезпечного посягання;
- (2) необхідності в його негайному відверненні чи припиненні.

Уявною обороною визнаються дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання.

Основні поняття: обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння; необхідна оборона; межі необхідної оборони; перевищення меж необхідної оборони; уявна оборона.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.4.2.

Характеристика окремих обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння

Теоретичні питання:

1. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони.
2. Крайня необхідність: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони.
3. Фізичний або психічний примус: поняття та ознаки.
4. Виконання наказу або розпорядження: поняття та основний кримінально-правовий зміст.
5. Діяння, пов'язане з ризиком: поняття та основний кримінально-правовий зміст.
6. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: поняття та основний кримінально-правовий зміст.

Основні теоретичні відомості.

Не визнаються злочинними дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи.

Не є кримінальним правопорушенням заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи

охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності.

Під фізичним примусом необхідно розуміти застосування по відношенню до особи фізичної сили (нанесення ударів, тілесних ушкоджень, позбавлення волі тощо) з метою домогтися від неї, щоб вона своїми діями або бездіяльністю заподіяла шкоду охоронюваним законом правам та інтересам інших осіб, суспільства або держави.

Основні поняття: *крайня необхідність; фізичний примус; психічний примус; виконання наказу або розпорядження; діяння, пов'язане з ризиком; виконання спеціального завдання.*

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [38]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. До таксі, що стояло на зупинці, підійшов п'яний Гусев і почав вимагати висадити з машини пасажира Козлова, а його відвезти в протилежному напрямку. При цьому він нецензурно лаявся, розмахував перед очима Козлова запаленою цигаркою, пропалив рукав його піджака, у грубій формі наполягав на своїх вимогах. Козлов через відкрите бокове вікно кабіни відштовхнув Гусева, який упав і, вдарившись головою об асфальт, дістав тяжке тілесне ушкодження.

Чи підлягає Козлов кримінальній відповідальності?

2. Гаспар'ян зі своєю знайомою Стегіною йшов вулицею. Їх зупинили п'яні Мамедзаде та Цинайкін, безпричинно присікались до них, зчинили сварку і почали бити Гаспар'яна. При цьому в руках Цинайкіна була пляшка з вином. Він намагався нею вдарити збитого з ніг Гаспар'яна. Побоїв зазнала й Стегіна, що боронила Гаспар'яна. Останньому було заподіяно легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я. Захищаючи себе і Стегіну, Гаспар'ян складаним ножем, якого мав при собі, поранив

Мамедзаде і Цинайкіна, спричинивши їм тілесні ушкодження середньої тяжкості. Гаспар'ян пішов у міліцію і здав ніж.

Дайте юридичну оцінку вчиненого учасниками події.

3. Гусейнов і Яцина займались карате. Вони неодноразово провокували у ресторанах та на вулиці бійки, щоб продемонструвати своє вміння знайомим і потренуватись на «живому матеріалі». 20 грудня біля ресторану вони зупинили Баняка та Дорошина, які перебували у нетверезому стані, і почали їх ображати. У відповідь Дорошин замахнувся на Яцину рукою, намагаючись його вдарити. Гусейнов, який стояв поруч, застосував прийом карате. Внаслідок одержаного удару у сонячне сплетіння Дорошин помер на місці.

Ознайомтеся зі ст. 36 КК та коментарем до неї. Як кваліфікувати дії Гусейнова та Яцини?

4. Добровольський, перебуваючи у нетверезому стані, близько 12-ї години ночі помилково заліз через вікно до будинку Сергєєва, вважаючи, що це будинок його знайомої Шовкун. Сергєєву, який також був у нетверезому стані, Добровольський здався злодієм, і Сергєєв почав його бити дерев'яною підставкою для квітів, а потім схопив мисливську рушницю і зробив два постріли у Добровольського, який від одержаних травм помер.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Сергєєва?

5. Кусрей проїжджав на автомобілі біля автобусної зупинки. Несподівано на дорогу вибіг Рябцев. Щоб відвернути наїзд, Кусрей різко повернув ліворуч і виїхав на смугу зустрічного руху. В цей момент мотоцикл, який їхав назустріч, зіткнувся з машиною Кусрея. Внаслідок зіткнення водій мотоцикла і пасажир дістали тяжкі тілесні ушкодження.

Варіант. Внаслідок зіткнення водій мотоцикла та його пасажир загинули.

Як вирішити справу?

6. Астахов і Лосицький залишилися в горах без продуктів харчування, їм загрожувала голодна смерть, оскільки розпочався

буран. Натрапивши на будинок лісника, в якому нікого не було, вони виламали двері, взяли продукти в кількості, яка забезпечувала можливість перечекати бурю і дістатися до населеного пункту.

Як вирішити справу?

7. Альпіністи Струмилін і Рюмін заблукали в горах. Почався буран, це ускладнило орієнтування, і Рюмін звалився у прірву. Він повис на мотузці, яка зв'язувала його зі Струмиліним. Той спробував витягти Рюміна, але не зміг цього зробити і перерізав мотузку, побоюючись, що загине разом з Рюмінім. Останній упав у ущелину і загинув.

Чи можна вважати дії Струмиліна вчиненими у стані крайньої необхідності?

8. Під час масових заворушень до кімнати будинку, в якій перебували п'ятеро військовослужбовців строкової служби, з натовпу перед будинком у вікно хтось вкинув гранату. Сержант Єфимов схопив її та викинув назад у вікно. Від розриву гранати четверо людей загинуло, а семеро дістали тілесні ушкодження.

Чи можна вважати дії Єфимова вчиненими у стані крайньої необхідності?

9. Данилюк, у якої була 7-місячна вагітність, звернулася до знайомого лікаря – акушера-гінеколога Шияна – з проханням перервати вагітність. Обстеживши Данилюк, Шиян почав відмовляти її від аборту, повідомивши, що наявні у неї захворювання роблять операцію дуже небезпечною для її життя, але вона наполягала на перериванні вагітності. Через дві години після операції Данилюк померла від внутрішньої кровотечі.

Чи підлягає Шиян кримінальній відповідальності?

10. Карамзін, виконуючи спеціальне завдання, став членом організованої злочинної групи з метою розкриття її злочинної діяльності. Для того, щоб отримати «довіру», він вимушений був брати участь у вчинюваних групою крадіжках, грабежах і розбоях, застосовуючи інколи насильство до потерпілих. Одного разу при черговому розбої керівник групи Осипов, щоб остаточно

переконатись у «благонадійності» Карамзіна, наказав останьому вбити потерпілого, що Карамзін і зробив.

Дайте кримінально-правову оцінку діям Карамзіна.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 2.4.

1. Проблеми класифікації обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, в науці кримінального права.

2. Юридична природа ситуації, передбаченої ч. 4 ст. 36 КК України.

3. Провокація оборони.

4. Вплив уявної оборони на кримінальну відповідальність особи.

5. Відповідальність за перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

6. Проблеми відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності.

7. Кримінально-правове значення фізичного та психічного примусу.

8. Правові наслідки відмови від виконання явно злочинного наказу або розпорядження.

9. Особливості кримінальної відповідальності особи, яка віддала явно злочинний наказ або розпорядження, та особи, яка виконала такий наказ або розпорядження.

10. Невиправданий ризик та його кримінально-правове значення.

Тема 2.5. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.5.1.

Поняття звільнення від кримінальної відповідальності

Теоретичні питання:

1. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності за КК України.
3. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності, його кримінально-правові наслідки.
4. Види звільнення від кримінальної відповідальності.
5. Загальна характеристика спеціальних різновидів звільнення від кримінальної відповідальності, передбачених в нормах Особливої частини КК України

Основні теоретичні відомості.

Звільнення від кримінальної відповідальності – це врегульована кримінальним і кримінально-процесуальним законодавством відмова держави від засудження особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, і від застосування щодо останньої примусу у вигляді покарання та, за загальним правилом, інших заходів кримінально-правового впливу.

За своїм змістом звільнення від кримінальної відповідальності характеризується трьома моментами:

- 1) не відбувається державний осуд особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Обвинувальний вирок суду, яким особа офіційно визнається винуватою у кримінальному правопорушення та який виражає негативну оцінку вчиненого з боку держави, не постановляється;
- 2) до винуватого не застосовується покарання, тобто особа звільняється від покладання на неї втрат і обмежень особистого, майнового та іншого характеру, передбачених кримінальним законом як покарання;

3) через відсутність обвинувального вироку, яким особі призначається покарання, звільнена від кримінальної відповідальності особа вважається такою, що не має судимості.

Основні поняття: звільнення від кримінальної відповідальності; правові підстави; види звільнення від кримінальної відповіданості.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.5.2.

Види звільнення від кримінальної відповідальності

Теоретичні питання:

1. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
2. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
3. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
4. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки.
5. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.
6. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності на підставі закону України про амністію.

Основні теоретичні відомості.

Систематизація (класифікація) окремих різновидів звільнення від кримінальної відповідальності в теорії кримінального права.

1. За сферою поширення виділяють:
 - загальні види звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені в Загальній частині КК України (ст.ст. 45–49, 97, 106 КК України);
 - спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені в Особливій частині КК України (ч.2 ст. 110-2, ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212-1, ч. 2 ст. 255, ч. 6 ст. 258, ч.2 ст. 258-3, ч. 4 ст. 258-5, ч. 6 ст. 260, ч. 3 ст. 263, ч. 4

ст. 265, ч. 4 ст. 289, ч. 4 ст. 307, ч. 4 ст. 309, ч. 4 ст. 311, ч. 5 ст. 321, ч. 4 ст. 321-1, ч. 5 ст. 354, ч. 4 ст. 401, ч. 5 ст. 447 КК України).

2. За характером можливості звільнення від кримінальної відповідальності виділяють:

– обов'язкові (імперативні) види звільнення від кримінальної відповідальності (статті 45, 46; ч. 1, 2 ст. 49; ч. 1, 2 ст. 106; ч. 2 ст. 111; ч. 2 ст. 114; ч. 3 ст. 175; ч. 4 ст. 212; ч. 4 ст. 212-1; ч. 2 ст. 255; ч. 2 ст. 258-3; ч. 6 ст. 260; ч. 3 ст. 263; ч. 4 ст. 289; ч. 5 ст. 307; ч. 4 ст. 309; ч. 4 ст. 311; ч. 4 ст. 401 КК України щодо статей 45, 46; ч. 1, 2 ст. 49 КК України). У цих випадках, за наявності згоди особи, суд зобов'язаний звільнити її від кримінальної відповідальності.

– необов'язкові (факультативні, диспозитивні) види звільнення від кримінальної відповідальності (статті 47, 48, ч. 4 ст. 49; 97, а також ч. 4 ст. 401 КК України (щодо статей 47, 48, ч. 4 ст. 49 КК України). У цих випадках, за наявності згоди особи, суд має право звільнити її від кримінальної відповідальності.

3. За ознаками наявності чи відсутності певних умов звільнення від кримінальної відповідальності виділяють:

– умовне звільнення від кримінальної відповідальності (ст. 47 КК України – за умови, що особа протягом року із дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадський порядок); ст. 97 КК України (якщо суд визнає, що виправлення неповнолітнього можливе без застосування покарання, застосувавши до нього примусові заходи виховного характеру), ч. 4 ст. 401 КК України (лише щодо ст. 47 КК України);

– безумовне звільнення від кримінальної відповідальності без жодних умов (статті 45, 46, 48, 49, 106; ч. 2 ст. 111; ч. 2 ст. 114; ч. 3 ст. 175; ч. 4 ст. 212; ч. 4 ст. 212-1; ч. 2 ст. 255; ч. 2 ст. 258-3; ч. 6 ст. 260; ч. 3 ст. 263; ч. 4 ст. 289; ч. 4 ст. 307; ч. 4 ст. 309; ч. 4 ст. 311; ч. 4 ст. 401 КК України (щодо статей 45, 46, 48, 49 КК України).

4. Залежно від характеру виникнення умов звільнення від кримінальної відповідальності виділяють:

– види звільнення від кримінальної відповідальності, умови застосування яких виникають у зв'язку з наявністю визначених законом подій – статті 48, 49, 97, 106; ч. 4 ст. 401 КК України (щодо статей 48, 49 КК України);

– види звільнення від кримінальної відповідальності, умови застосування яких пов'язані з позитивною посткримінальною поведінкою особи (статті 45–47; ч. 2 ст. 111; ч. 2 ст. 114; ч. 3 ст. 175; ч. 4 ст. 212; ч. 4 ст. 212-1; ч. 2 ст. 255; ч. 2 ст. 258-3; ч. 6 ст. 260; ч. 3 ст. 263; ч. 4 ст. 289; ч. 4 ст. 307; ч. 4 ст. 309; ч. 4 ст. 311; ч. 4 ст. 401 КК України (щодо статей 45–47 КК України).

5. Залежно від того, де в КК України передбачена підстава звільнення від кримінальної відповідальності, виділяють звільнення, передбачені:

- у Загальній частині;
- в Особливій частині КК.

Основні поняття: *дійове каяття; примирення винного з потерпілим; передача особи на поруки; зміна обстановки.*

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Проживаючи в одній комунальній квартирі, Губенко та Січкари часто сварились, ображали одна одну. Одного разу Губенко звинуватила Січкари в крадіжці її костюма. Та у відповідь образила сусідку, а потім кілька разів вдарила, спричинивши легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я. Потерпіла звернулася до суду, який порушив кримінальну справу за ч. 2 ст. 125 КК і призначив їй до розгляду. У період судового розгляду Січкари придбала для Губенко дефіцитні ліки, а також передала їй 300 грн. за зниклий костюм, хоча і продовжувала наполягати, що вона костюм не брала. У зв'язку з цим між Губенко та Січкари відбулося примирення, про що вони заявили в суді.

Чи може Січкари бути звільнена від кримінальної відповідальності?

2. Адвокатом винного Петренка, який обвинувачується у вчиненні звалтування (ч. 1 ст. 152 КК України), була подана скарга на дії слідчого, який відмовив у звільненні його підзахисного від кримінальної відповідальності. В скарзі на ім'я прокурора зазначено, що Петренко вчинив кримінальне

правопорушення вперше, щиро покаюся, вагітна потерпіла ніяких претензій до нього не має і до органів РАКСу подано заяву про вступ винного і потерпілої у шлюб. *Чи є підстави для звільнення Петренка від кримінальної відповідальності?*

3. Слідчий відмовив у клопотанні колективу заводу в передачі на поруки обвинуваченого за ч. 1 ст. 286 КК України робітника Волобуєва на тій підставі, що останній сім років тому вже передавався на поруки за вчинення крадіжки (ч. 1 ст. 185 КК України). *Чи правомірні дії слідчого? Які умови звільнення від кримінальної відповідальності з передачею на поруки?*

4. Під час затримання групи кишенькових злодіїв Прохорову вдалося втекти і уникнути покарання. Через п'ять років працівниками міліції його було затримано за викрадення автомобіля (ст. 289 КК України). При встановленні особи злочинця було виявлено, що п'ять років тому Прохоров був затриманий за кишенькову крадіжку, але тоді йому вдалося втекти. *Чи підлягає Прохоров кримінальній відповідальності за першу крадіжку? Відповідь обґрунтуйте.*

5. Проживаючи в одній кімнаті гуртожитку, Сіліванова та Голубовська постійно сварилися, безпідставно ображали одна одну. Одного разу Голубовська звинуватила Сіліванову у крадіжці її дорогих парфумів і вдарила її по обличчю долонею. Сіліванова у відповідь кілька разів вдарила сусідку важкою книгою, спричинивши легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я. Голубовська звернулася до суду, в результаті чого проти Сіліванової було відкрито кримінальне провадження за ч. 2 ст. 125 КК. У період судового розгляду Сіліванова помирилася з Голубовською та відшкодувала завдані нею збитки. *Чи може Сіліванова бути звільнена від кримінальної відповідальності? Якщо так, то на якій підставі?*

6. Мельник займався рукопашним боєм. Близько 21-ї години вечора Мельник повертався з тренування додому. Йдучи по темному провулку Мельник помітив двох чоловіків, які йшли за

ним. Тоді він зупинився, чоловіки підійшли до нього і почали вимагати гроші. При цьому один з них наставив до горла Мельника ножа. Мельник ударив його кулаком в обличчя в результаті чого останній впав, а потім, забравши ножа, вдарив ним другого чоловіка, спричинивши йому тяжке тілесне ушкодження. Дії Мельника були кваліфіковані як перевищення меж необхідної оборони, так як в даній обстановці можна було б обійтися без ножа. Мельник з цим повністю погодився, а також відшкодував збитки на лікування потерпілого. *Ознайомтеся зі ст. 45 КК України. Чи є підстава для звільнення Мельника від кримінальної відповідальності?*

7. У жовтні 2001 р. Поляченко був засуджений за грабіж (ч. 1 ст. 186 КК України) до трьох років позбавлення волі. Під час відбування покарання в квітні 2002 року, використовуючи незаконно виготовлений фінський ніж, він втік з місця позбавлення волі (ч. 2 ст. 393 КК України). Однак через сім років Поляченко був затриманий і притягнутий до кримінальної відповідальності. При розслідуванні слідчий виключив з частини обвинувачення факт незаконного виготовлення фінського ножа (ч. 2 ст. 263 КК України) у зв'язку з закінченням строків давності. *Чи правильне рішення прийняв слідчий? Чи можна вважати кримінальне правопорушення, передбачений ч. 2 ст. 263 КК, триваючим? Які умови припинення та переривання давності?*

8. Харитонова було затримано за незаконну вирубку лісу. Щодо нього слідчим було відкрито кримінальне провадження. Під час розслідування даного провадження було прийняте рішення про необхідність вирубки лісу на даній ділянці з метою будівництва заповідника. *Чи є підстави для звільнення Харитонової від кримінальної відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.*

Питання і завдання для самоперевірки до теми 2.5.

1. Юридична природа та основний кримінально-правовий зміст звільнення від кримінальної відповідальності як окремого інституту в сучасному кримінальному праві.

2. Загальна характеристика спеціальних різновидів звільнення від кримінальної відповідальності, передбачених в нормах Особливої частини КК України.

3. Проблеми систематизації окремих різновидів звільнення від кримінальної відповідальності в теорії кримінального права.

4. В чому полягають особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям?

5. В чому полягають особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим?

6. В чому полягають особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки?

7. В чому полягають особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки?

8. В чому полягають особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності та на підставі закону України про амністію?

Модуль 3. Покарання; звільнення від покарання; інші заходи кримінально-правового характеру.

Тема 3.1. ПОКАРАННЯ, ЙОГО СИСТЕМА ТА ВИДИ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.1.1. Поняття покарання.

Теоретичні питання:

1. Поняття покарання.
2. Ознаки покарання за кримінальним правом.
3. Мета покарання та її визначення у КК.
4. Основні покарання за КК України.
5. Додаткові покарання за КК України.
6. Покарання, які згідно з КК України можуть застосовуватися і як основні, і як додаткові.

Основні теоретичні відомості.

Відповідно до ч. 1 ст. 50 КК покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Його аналіз дозволяє виділити і розглянути основні ознаки покарання:

- 1) це найсуворіший захід державного примусу, який встановлюється тільки законом і застосовується від імені держави відповідним державним органом;
- 2) види покарання встановлені лише у кримінальному законі (санкціями статей КК);
- 3) цей захід державного примусу може бути застосований лише до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого кримінальним законом;
- 4) покарання призначається від імені держави лише судом в обвинувальному вироку;
- 5) покарання є карою, що встановлює обмеження прав і свобод засудженого, покладає на засудженого обов'язок зазнавати

втрат і обмежень, пов'язаних із застосуванням покарання, почуття ганьби, сорому перед суспільством і своїми близькими.;

6) покарання є логічним юридичним наслідком кримінального правопорушення. Кожен вид покарання має кількісні межі та визначений зміст, спосіб впливу на засудженого, чітко регламентований кримінальним законом, і ніхто не має права виходити за межі кількісних та якісних характеристик покарання, встановлених законом;

7) покарання має публічний характер, тобто призначається судом від імені держави і є обов'язковим для виконання всіма громадянами, посадовими особами та органами на всій території України;

8) покарання спричиняє особливий правовий наслідок - судимість, яка за змістом є не тільки властивістю кари, а й певним правовим статусом засудженого, пов'язаним із різними правообмеженнями та іншими негативними наслідками протягом визначеного в законі строку.

Основні поняття: покарання, державний примус; виправлення; превенція.

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [22]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Кравчук, не маючи права на керування транспортними засобами, в нетверезому стані керував мотоциклом. На повороті він не впорався з кермом і наїхав на залізобетонну опору, що призвело до загибелі пасажира Іщенка. За це кримінальне правопорушення його було засуджено за ч. 2 ст. 286 КК до позбавлення волі на строк п'ять років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк два роки. Вважаючи, що додаткове покарання призначене йому безпідставно, оскільки він і так не мав права на керування транспортними засобами, Кравчук подав апеляцію, в якій просив апеляційний суд виключити з вироку додаткове покарання. *Чи підлягає апеляція задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.*

2. Федорова була засуджена за ч. 1 ст. 140 КК до обмеження волі на строк два роки з позбавленням права займатися медичною практикою на строк три роки. У своїй апеляції адвокат засудженої просив виключити з вироку покарання у виді позбавлення права займатися певною діяльністю (медичною практикою), оскільки поряд із обмеженням волі воно передбачене в санкції ч. 1 ст. 140 КК як альтернативне основне покарання і суд не мав права призначати за одне кримінальне правопорушення обидва покарання одночасно. *Чи підлягає апеляція задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.*

3. Лукашов був засуджений за ч. 4 ст. 190 КК України до шести років позбавлення волі з конфіскацією майна: 1) житлового будинку, що знаходився в сільській місцевості, де постійно мешкали підсудний і його сім'я; 2) грошей у сумі 10 тис. грн., які знаходилися в Ощадбанку на його рахунку; 3) підроблених документів, які Лукашов використав для вчинення шахрайства; 4) грошей у сумі 25 тис. грн., якими Лукашов заволодів шляхом шахрайства; 5) належного підсудному на праві власності автомобіля. *Чи правильно призначене підсудному додаткове покарання? Чим відрізняється конфіскація майна як вид додаткового покарання від так званої спеціальної конфіскації? Для відповіді на запитання ознайомтеся з положеннями ст. 100 КПК України.*

4. Галкін в день свого народження (йому виповнилося 18 років), перебуваючи в стані сп'яніння зґвалтував Саенко та після того, як вона сказала, що повідомить правоохоронним органам про кримінальне правопорушення, вчинений Галкіним, умисно позбавив її життя. Суд засудив Галкіна до довічного позбавлення волі за вчинення кримінальних правопорушень передбачених ч. 1 ст. 152 та п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України. *Чи правильне рішення прийняв суд? Відповідь обґрунтуйте.*

5. Ніде не працююча Кашко була засуджена за ч. 1 ст. 125 КК України до громадських робіт на строк 180 годин. Через один місяць після набрання вироком законної сили, Кашко повідомила

кримінально-виконавчу інспекцію про те, що вона вагітна, та документально це підтвердила. *Яке рішення повинно бути прийнято в даному випадку?*

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.1.

1. Дайте визначення поняття покарання за КК України.
2. Наведіть ознаки покарання.
3. Визначте покарання в системі заходів кримінально-правового впливу.
4. Яка мета покарання за КК України?
5. Вкажіть, які є спірні питання щодо мети (цілей) покарання в науці кримінального права.
6. Охарактеризуйте кару, виправлення засуджених, загальну та спеціальну превенцію як окремі цілі (складові мети) покарання.
7. В чому полягає проблема ієрархії цілей покарання при застосуванні окремих видів покарань?

Тема 3.2. ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.2.1.

Загальні засади призначення покарання

Теоретичні питання:

1. Загальні засади призначення покарання, їх юридична природа та загальний зміст.
2. Призначення покарання у межах, встановлених у санкції статті (частини статті) КК України, яка передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення.
3. Врахування при призначенні покарання ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особи винного та обставин справи, що пом'якшують та (або) обтяжують покарання.
4. Загальна характеристика обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Основні теоретичні відомості.

Загальні засади призначення покарання як складова інституту призначення покарання – це закріплені у кримінальному законі і покликані забезпечувати реалізацію принципів призначення покарання правила, якими зобов'язаний керуватись суд, призначаючи покарання кожній особі, що визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення.

Загальні засади призначення покарання, передбачені КК України

Відповідно до ч. 1 ст. 65 КК загальні засади призначення покарання складаються із трьох обов'язкових вимог (правил), згідно з якими суд має призначати покарання:

- а) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення;
- б) відповідно до положень Загальної частини КК;
- в) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

***Основні поняття:** призначення покарання, загальні засади, тяжкість вчиненого кримінального правопорушення; особа винного; обставини, що пом'якшують покарання; обставини, що обтяжують покарання.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.2.2.

Особливості призначення покарання

Теоретичні питання:

1. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
2. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, його підстави та види.
3. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
4. Призначення покарання за сукупністю вироків.
5. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення. Обчислення строків покарання.

Основні теоретичні відомості.

При призначенні покарання за незакінчене кримінальне правопорушення суд, крім передбачених статтями 65-67 КК загальних засад призначення покарання, повинен враховувати:

- 1) ступінь тяжкості вчиненого особою діяння;
- 2) ступінь здійснення злочинного наміру;
- 3) причини, внаслідок яких кримінальне правопорушення не було доведено до кінця.

Факт спільного вчинення кількома суб'єктами умисного кримінального правопорушення, визнаного співучастю у кримінальному правопорушенні, не означає, що караність поведінки співучасників одного й того самого кримінального правопорушення має бути однаковою. Суд при призначенні покарання співучасникам повинен не лише керуватися положеннями статей 65-67 КК, а й враховувати характер і ступінь участі кожного із співучасників у вчиненні кримінального правопорушення. Це закріплене у ч. 4 ст. 68 КК положення

спрямоване на забезпечення індивідуального підходу до кожного співучасника при призначенні йому покарання з урахуванням при цьому «внеску» конкретної особи у досягнення спільного злочинного результату.

Врегульоване ст. 70 КК призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень зазвичай здійснюється у два послідовних етапи:

1) суд, беручи до уваги вимоги статей 65-69-1, 103 КК, призначає покарання окремо за кожний із кримінальних правопорушень, які утворюють сукупність. При цьому за окремими епізодами злочинної діяльності (йдеться, зокрема, про діяння - елементи продовжуваного кримінального правопорушення) та за окремими пунктами статті (частини статті) КК, які не мають самостійної санкції, покарання не призначаються;

2) далі суд визначає остаточне покарання або шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, або шляхом повного чи часткового складання призначених раніше покарань.

Основні поняття: призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень; призначення покарання за сукупністю вироків.

Література: [3]; [6]; [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Несолоний, перебуваючи в стані сп'яніння, зустрів дев'ятирічного Толю Лісогора, який кілька днів тому образив його сина, і почав бити його армійським ременем. При цьому один удар він наніс пряжкою по голові, що призвело до перелому потиличної кістки черепа і струсу мозку III-го ступеня. Це за висновком судово-медичної експертизи є тяжким тілесним ушкодженням, небезпечним для життя в момент заподіяння. В результаті одержаних ушкоджень Лісогор на довгий час втратив свідомість, близько місяця лежав у лікарні. Внаслідок травми голови у нього виникли дефекти мови, нетримання сечі, кровотеча з носа, судоми ніг.

Вироком місцевого суду за ч. 1 ст. 121 КК Несолоного було засуджено до позбавлення волі на строк 5 років. На цей вирок прокурор подав апеляцію, в якій поставив питання про невідповідність призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі засудженого.

Чи підлягає апеляція задоволенню? Які обставини справи повинні бути враховані судом при призначенні покарання Несолоному?

2. Раніше судимий за крадіжку Тютюнник, перебуваючи в стані сп'яніння, знову здійснив крадіжку. За ч. 2 ст. 185 КК його було засуджено до обмеження волі на строк 2 роки. Призначаючи це покарання, суд послався на сумлінне ставлення Тютюнника до праці, позитивну характеристику за місцем роботи і проживання.

На вирок місцевого суду прокурор подав апеляцію, поставивши питання про скасування вироку у зв'язку з невідповідністю призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі засудженого, оскільки Тютюнник раніше судимий за таке саме кримінальне правопорушення, на шлях виправлення не став, кримінальне правопорушення вчинив при обтяжуючих обставинах.

Чи обґрунтовані доводи апеляції? Які обставини з тих, що наведені в умовах задачі, мав врахувати суд при призначенні покарання Тютюннику?

3. За ч. 3 ст. 296 КК Прескач засуджений до 3 років позбавлення волі, за ч. 3 ст. 342 КК – до 3 років позбавлення волі. Остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень: 3 роки позбавлення волі.

Чи правильно призначене остаточне покарання?

4. Лісовська визнана винною у викраденні та збуті наркотичних засобів у великих розмірах. За ч. 2 ст. 308 КК її засуджено до 5 років позбавлення волі, за ч. 2 ст. 307 КК – до 6 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, яке є її власністю.

В яких межах може бути визначене остаточне покарання Лісовській?

5. Гордієнка визнано винним у вчиненні трьох кримінальних правопорушень і засуджено: за ч. 1 ст. 185 КК – до штрафу у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за ч. 2 ст. 186 КК – до 5 років позбавлення волі; за ч. 2 ст. 187 КК – до 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, яке є його власністю.

Який порядок призначення остаточного покарання за сукупністю трьох і більше кримінальних правопорушень? В яких межах може бути призначене остаточне покарання Гордієнку?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.2.

1. Призначення покарання як специфічний етап застосування кримінально-правових норм.

2. Обрання конкретної міри покарання, його основний кримінально-правовий зміст. Зв'язок призначення покарання з метою спеціальної та загальної превенції, інші загальні засади призначення покарання, передбачені КК України.

3. Дотримання при призначенні покарання положень Загальної частини КК України.

4. Окремі положення Загальної частини КК України як спеціальні правові підстави призначення покарання.

5. Особливості врахування обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання при призначенні покарання в окремих кримінально-правових ситуаціях.

6. Особливості призначення покарання за готування до кримінального правопорушення та за замах на кримінальне правопорушення за КК України.

7. Пом'якшення покарання при його призначенні: поняття, основний кримінально-правовий зміст, окремі різновиди, передбачені КК України.

8. Межі остаточного покарання, що призначається за сукупністю кримінальних правопорушень.

9. Умови, порядок та принципи призначення остаточного покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, за які особа засуджується одним вирокком.

10. Особливості призначення остаточного покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, за які особа засуджується кількома вироками.

11. Умови, порядок та принципи призначення остаточного покарання за сукупністю вироків.

12. Межі остаточного покарання, що призначається за сукупністю вироків.

13. Особливості та порядок призначення покарання особі, яка засуджується за сукупністю кримінальних правопорушень та за сукупністю вироків одночасно.

14. Особливості складання окремих видів основних покарань. Виконання додаткових покарань різних видів.

15. Особливості зарахування попереднього ув'язнення при призначенні окремих видів основних покарань.

Тема 3.3. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.3.1.

Поняття та види звільнення від покарання та його відбування

Теоретичні питання:

1. Поняття звільнення від покарання та його відбування.
2. Підстави та види звільнення від покарання та його відбування.
3. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
4. Звільнення від відбування покарання з випробуваннями.
5. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.
6. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: поняття та значення такого звільнення.
7. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
8. Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування.

Основні теоретичні відомості.

Під звільненням від покарання розуміється відмова держави від застосування покарання до особи, яку обвинувальним вироком суду було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення. Звільнення від покарання має важливе значення у протидії злочинності, оскільки часто досягнення цілей, які стоять перед кримінальним правом, можливе без відбування покарання. Його відбування може стати зайвим, неефективним, зашкодити процесам ресоціалізації особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Ознаки звільнення від покарання та його відбування як інституту Загальної частини кримінального права:

- а) особа, яка вчинила один або декілька кримінальних правопорушень, засуджується обвинувальним вироком суду;

б) таким вироком особі призначається конкретна міра покарання;

в) питання про відбування чи невідбування призначеного особі покарання вирішується в обвинувальному вирокі суду або в іншому правозастосовному акті (постанова судді, ухвала суду, акт про помилування);

г) відбувається виконання прийнятого рішення про відбування чи невідбування призначеного особі покарання.

Основні поняття: звільнення від покарання; звільнення від подальшого відбування покарання; умовно-дострокове звільнення; звільнення з випробуванням.

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [36]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Петухов і Грабов вчинили кримінальне правопорушення що передбачений ч. 2 ст.262 КК України. Петухову було призначено покарання у виді позбавлення волі на 5 років, а Грабовому – 3 роки позбавлення волі. *Чи підлягають засуджені умовно-достроковому звільненню від покарання?*

2. Сисов був засуджений за ст. 116 КК до обмеження волі на строк 5 років. Через 1 рік після початку відбування покарання він захворів на психічну хворобу, що позбавляла його можливості усвідомлювати свої дії. У зв'язку з цим до Сисова були застосовані примусові заходи медичного характеру у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом. Через 2 роки Сисов одужав.

Яке рішення щодо Сисоева має прийняти суд після його одужання?

3. Відмовивши в умовно-достроковому звільненні від відбування покарання Гуденку, засудженому за ч. 2 ст. 121 КК за умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, до позбавлення волі на строк 7 років, суд в постанові зазначив, що той вчинив умисний тяжкий злочин, а строк, який він

відбув, не є достатнім для його виправлення. З матеріалів справи видно, що Гуденко відбув 4 роки 9 місяців, має позитивні характеристики, до роботи ставиться сумлінно, є членом гуртка художньої самодіяльності.

Чи правильно вирішив цю справу суд?

4. Звільнивши від відбування покарання з випробуванням Круглова, який відбував покарання у виді позбавлення волі на 2 роки, за вчинення кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст.122 КК України, суд поклав на нього відповідальність “добре працювати на радіозаводі”, де він був електриком, і “поступити на заочне відділення інституту радіоелектроніки”.
Оцініть рішення суду. Відповідь обґрунтуйте.

5. Прядко була засуджена за ч. 2 ст. 119 КК до позбавлення волі на строк 7 років. Через 2 роки після початку відбування покарання вона завагітніла і через 6 місяців після цього була звільнена від відбування покарання на підставі ст. 83 КК. Народивши дитину, Прядко разом з батьками забезпечувала належні умови для її виховання, однак через рік дитина померла.

Яке рішення може прийняти суд щодо Прядко після смерті дитини? Якщо суд замінить невідбуту частину позбавлення волі обмеженням волі, чи може він зарахувати у строк відбування обмеження волі час, протягом якого Прядко не відбувала покарання?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.2.

1. Основний кримінально-правовий зміст звільнення від покарання та його відбування, його відмінність від звільнення від кримінальної відповідальності.

2. Проблеми систематизації окремих різновидів звільнення від покарання та його відбування.

3. Звільнення від покарання, звільнення від подальшого відбування покарання, заміна покарання більш м'яким та пом'якшення призначеного покарання як окремі форми звільнення від покарання та його відбування.

4. Звільнення від покарання особи у зв'язку з втратою нею суспільної небезпеки.
5. Звільнення від покарання особи у зв'язку із закінченням строків давності.
6. Інші різновиди безумовного звільнення від покарання, що передбачені КК України. З
7. Звільнення від подальшого відбування покарання, його специфічний кримінально-правовий зміст.
8. Звільнення від подальшого відбування покарання особи, засудженої за діяння, караність якого законом усунена.
9. Звільнення від подальшого відбування покарання особи у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
10. Заміна покарання більш м'яким, його специфічний кримінально-правовий зміст.
11. Пом'якшення призначеного покарання, його специфічний кримінально-правовий зміст.
12. Особливості звільнення від покарання та його відбування на підставі закону України про амністію або акта про помилування.

Тема 3.4. СУДИМІСТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 35.

Поняття судимості та її правові наслідки

Теоретичні питання:

1. Поняття судимості та її значення.
2. Підстава судимості, її зміст.
3. Правові наслідки судимості.
4. Погашення судимості, поняття та умови застосування.
5. Зняття судимості.

Основні теоретичні відомості.

Судимість – це специфічне (особливе) правове становище особи, яка засуджена обвинувальним вироком суду за вчинення кримінального правопорушення до конкретної міри покарання і зазнає несприятливих правових наслідків.

Судимість – це правовий стан особи, який виникає у зв'язку з її засудженням до кримінального покарання і за перелічених у законі умов тягне настання для неї певних негативних наслідків.

У навчальній літературі при конкретизації змісту ознак судимості спеціально наголошується на тому, що ці правові наслідки, будучи несприятливими для засудженого, виходять за межі покарання.

Судимість обмежує права людини лише впродовж чітко визначеного законом часу. Громадянин, який має судимість за вчинення умисного кримінального правопорушення, не може бути обраний народним депутатом України (ст. 76 Конституції України); особа, яка має судимість, не може бути суддею (ст. 69 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Судимість – це правове становище особи, яке є наслідком засудження особи вироком суду.

Особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості (ч. 1 ст. 88 КК).

Основні поняття: судимість; підстава судимості; погашення судимості; зняття судимості.

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [31]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Лукаш був засуджений за ч. 1 ст. 286 КК до обмеження волі на строк 3 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 3 роки із звільненням від відбування покарання з випробуванням. За вироком суду йому був встановлений іспитовий строк тривалістю 2 роки. По його закінченні Лукаш був остаточно звільнений від відбування покарання на підставі ч. 1 ст. 78 КК.

З якого моменту Лукаш буде визнаватись таким, що не має судимості?

2. Віщун був засуджений за ч. 2 ст. 377 КК до обмеження волі на строк 4 роки, за ч. 1 ст. 378 КК – до позбавлення волі на строк 4 роки і за сукупністю вчинених кримінальних правопорушень – до позбавлення волі на строк 6 років.

Через який строк після відбуття покарання Віщун буде визнаватись таким, що не має судимості?

3. Левченко був засуджений за ч. 3 ст. 191 КК до обмеження волі на строк 4 роки з позбавленням права обіймати певні посади на строк 2 роки.

Який термін повинен пройти після умовно-дострокового звільнення від відбування покарання Левченка, щоб він визнавався таким, що не має судимості?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.4.

1. Дайте визначення поняття судимості.
2. Які є часові межі судимості?
3. Наведіть загальноправові та кримінально-правові наслідки судимості.
4. Вкажіть обставини, які зумовлюють визнання особи такою, що не має судимості.
5. Яка процедура погашення судимості?
6. Вкажіть загальні умови та строки погашення судимості.

7. Які є особливості обчислення строків погашення судимості при перебігу давності виконання вироку, при умовно-достроковому звільненні від покарання чи заміні його більш м'яким.

8. Яка процедура погашення судимості у осіб, щодо яких застосовано закон України про амністію або акт про помилування?

9. Коли має місце переривання строку погашення судимості?

10. Вкажіть порядок зняття судимості, умови та підстави зняття судимості, що передбачені КК України.

Тема 3.5. ІНШІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.5.1.

Поняття та види інших заходів кримінально-правового характеру

Теоретичні питання:

1. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. Види обмежувальних заходів.
2. Поняття та мета примусових заходів медичного характеру. Підстави їх застосування.
3. Види примусових заходів медичного характеру, їх вичерпний перелік у КК, критерії їх призначення.
4. Примусове лікування.
5. Спеціальна конфіскація.

Основні теоретичні відомості.

Обмежувальні заходи є спеціальною формою державного впливу на особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язаний з домашнім насильством, і полягають у покладанні судом на винного певних обов'язків задля захисту потерпілого.

За правовою природою обмежувальні заходи відмінні від покарання, адже вони хоча й обумовлені вчиненням кримінального правопорушення, проте не виступають формою реалізації кримінальної відповідальності.

Виходячи із зазначеного, можемо виокремити ознаки цих заходів:

- 1) вони є заходами державного примусу, які обмежують права та свободи особи, зокрема право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання, право на спілкування;
- 2) суд застосовує їх щодо особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, яка досягла 18-річного віку;
- 3) вони спрямовані на захист прав та інтересів потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством;

4) вони застосовуються в межах визначеного законом строку.

Основні поняття: обмежувальні заходи кримінально-правового характеру; примусове лікування; спеціальна конфіскація; примусові заходи медичного характеру.

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [15]; [19]; [20]; [25]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. За незакінчений замах на умисне вбивство щодо Муленка було зареєстровано кримінальне правопорушення у ЄРДР за ч. 3 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК України. Під час судового розгляду даного кримінального провадження в нього розвинувся реактивний психоз. Згідно з висновком стаціонарної судово-психіатричної експертизи Муленко потребував застосування примусових заходів медичного характеру. У зв'язку з цим суд звільнив його від кримінальної відповідальності і застосував до нього примусовий захід медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом. *Чи правильно вирішив суд справу щодо Муленка?*

2. За вчинення насильницького грабежу Дронь був засуджений за ч. 2 ст. 186 КК України до позбавлення волі на строк 5 років. Через 8 місяців після початку відбування покарання він захворів на психічну хворобу, що позбавляла його можливості усвідомлювати свої дії. У зв'язку з цим до Дроня були застосовані примусові заходи медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу із звичайним наглядом. Через 4 роки 3 місяці Дронь одужав, а ще через 2 місяці примусові заходи медичного характеру були щодо нього припинені. *Чи підлягає Дронь покаранню за вчинений ним кримінальне правопорушення? Відповідь обґрунтуйте.*

3. Чекалін був засуджений за ч. 3 ст. 133 КК до позбавлення волі на строк 3 роки. На підставі ч. 1 ст. 96 КК до нього застосоване примусове лікування від сифілісу. Через 1 рік 7 місяців до суду було внесено подання про умовно-дострокове звільнення від

відбування покарання Чекаліна на підставі п. 1 ч. 3 ст. 81 КК. Суд відмовив у такому звільненні, мотивуючи це тим, що Чекалін не закінчив лікування від сифілісу.

Чи обґрунтоване таке рішення суду?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.5.

1. Які обмежувальні заходи застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство?
2. Який порядок призначення обмежувальних заходів?
3. Які строки застосування обмежувальних заходів?
4. Наведіть поняття та вкажіть мету примусових заходів медичного характеру.
5. Які є підстави застосування примусових заходів медичного характеру?
6. Вкажіть види примусових заходів медичного характеру.
7. Що таке примусове лікування?
8. В чому полягає спеціальна конфіскація?

Тема 3.6. ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.6.1.

Поняття та види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб

Теоретичні питання:

1. Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.
2. Перелік юридичних осіб, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру.
3. Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб та їх характеристика.
4. Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Основні теоретичні відомості.

Застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб регламентується розділом XIV-1 КК України. Такі заходи мають допоміжний характер, вони застосовуються на додаток до заходів, що застосовуються до фізичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення або інше діяння, передбачене КК України. Вони полягають у застосуванні до юридичної особи відповідних санкцій (штраф, ліквідація, конфіскація майна) і мають схожий характер і з покараннями, які застосовуються до фізичних осіб.

Системний аналіз приписів розділу XIV-1 Загальної частини КК України, а також окремих положень КПК України дозволяє виділити наступні ознаки вказаних заходів кримінально-правового характеру.

- 1) ці заходи передбачені КК України, а тому вони є кримінально-правовими заходами;
- 2) матеріальною підставою застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є не склад кримінального правопорушення, а факт причетності юридичної особи до кримінального правопорушення (інтерес/користь

юридичної особи, реалізовані/досягненні вчиненням кримінальним правопорушенням). У зв'язку з цим, передбачені у ст. 96-3 КК України підстави застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру, є фактично передумовами їх застосування.

3) заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб мають примусовий характер (ст. ст. 96-7–96-9 КК України – у такому разі вони тягнуть настання негативних для юридичної особи наслідків майнового або організаційно-правового характеру) або засновані на недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження (ст. 96-5 КК України – у цьому випадку унеможливується настання таких 313 негативних наслідків).

4) ці заходи кримінально-правового характеру, не зважаючи на примусовий характер окремих із них, не є покаранням, оскільки юридична особа в силу своєї правової природи не може вчинити кримінальне правопорушення, а, відтак, і бути визнана винною у його вчиненні. Покарання призначається виключно до суб'єктів кримінального правопорушення – фізичних, осудних осіб, які досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність;

5) оскільки заходи кримінально-правового характеру не є покаранням, їх застосування не тягне судимості;

6) заходи кримінально-правового характеру за своєю суттю не є кримінальною відповідальністю, хоча і реалізуються в межах такої відповідальності. Ця обставина пов'язана виключно з тим, що передумовою застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи є вчинення її уповноваженою особою будь-якого зі кримінальних правопорушень, передбачених ст. 96-3 КК України;

7) застосування примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи має похідний характер, тобто завжди залежить від застосування покарання щодо її уповноваженої особи (ст. ст. 291, 372, 374 КПК України).

Основні поняття: заходи кримінально-правового характеру; конфіскація; ліквідація; штраф; юридична особа.

Література: [8]; [9]; [10]; [12]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. Авіакомпанії Російської Федерації незаконно здійснювали перетинання державного кордону з території РФ до території тимчасово окупованого Криму. Офіс Генерального прокурора висунув їм обвинувачення за ст. 332-2 КК України. Чи можуть до російських авіакомпаній застосовані заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб?

2. Головний інженер ПРАТ «Цукровий завод» Броварник у період сезонного ремонту заводу не забезпечив підготовку до роботи оборотного водопостачання, внаслідок чого на день пуску заводу останнє не працювало, вода зі ставка-охолоджувача на виробництво не надходила, накопичуючись у ставку. Значний обсяг суміші барометричної і холодної води призвів до розкладу мікрофлори. Вона набула неприємного запаху й за розпорядженням Броварника була злита в річку. В зв'язку з тим, що система оборотного водопостачання була розімкнена, всі умовно чисті води скидались у річку в кількості 16 тис. м³ замість проектної кількості 546 м³ на добу. Все це спричинило масову загибель риби в річці, чим було заподіяно шкоду рибному господарству у розмірі 1,9 млн. грн. Аналіз води показав, що вона забруднена, каламутна, з білуватим забарвленням, смердючим запахом. У воді виявлено сапонін (3, 64 м/г на літр води при нормі 0,2 м/г), концентрація кисню менше норми в три рази.

Чи може суд застосувати заходи кримінально-правового характеру до ПРАТ «Цукровий завод»?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.6.

1. Які підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру?

2. Наведіть перелік юридичних осіб, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

3. Які є види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб?

4. Надайте характеристика заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

5. Вкажіть загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Тема 3.7. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.7.1.

Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Теоретичні питання:

1. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
2. Поняття та ознаки примусових заходів виховного характеру.
3. Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх, та особливості їх призначення.
4. Звільнення від відбування покарання з випробуванням неповнолітнього.
5. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання неповнолітніх.
6. Підстава та умови погашення й зняття судимості щодо осіб, які вчинили кримінальне правопорушення до досягнення ними вісімнадцятирічного віку.

Основні теоретичні відомості.

Неповнолітніми вважаються особи, які не досягли 18-річного віку. Отже це досить загальне поняття, яке у якості складової містить інші поняття, які вживаються у праві та повсякденності.

За загальним правилом, будь-яка особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, у тому числі й до досягнення вісімнадцятирічного віку, повинна понести кримінальну відповідальність і бути підданою покаранню. Звільнення від кримінальної відповідальності допускається лише тоді, коли завдання, які стоять перед КК, можуть бути досягнуті і без застосування найбільш суворих кримінально-правових заходів. До неповнолітніх можуть бути застосовані як загальні види звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені ст.ст. 45 – 49, 86 КК (у зв'язку з дійовим каяттям; у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; у зв'язку з передачею особи на поруки; у зв'язку із

зміною обстановки; у зв'язку із закінченням строків давності), так і спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру, що регламентується ст. 97 КК.

Основні поняття: неповнолітній; примусові заходи виховного характеру.

Література:[5]; [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42].

Практичні завдання:

1. 17-річний Брикін, який ніде не вчився і не працював, а також не мав самостійного доходу, власних коштів та іншого майна, на яке може бути звернене стягнення, вчинив злочини, передбачені ч. 1 ст. 190; ч. 2 ст. 185; ч. 3 ст. 289 КК.

Які види покарань можуть бути призначені Брикіну за кожний з вчинених ним кримінальних правопорушень без застосування ст. 69 КК? В яких межах йому може бути призначене остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень?

2. 16-річна Ліснянська визнана судом винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 300; ч. 2 ст. 301; ч. 1 ст. 303 КК. На момент засудження вона ніде не вчилася і не працювала, а також не мала власних коштів та іншого майна, на яке може бути звернене стягнення (крім вилучених під час її затримання відеокaset).

Які види покарань можуть бути призначені Ліснянській за кожний з вчинених нею кримінальних правопорушень? Чи підлягають конфіскації вилучені в неї відеокasetи? В яких межах може бути призначене остаточне покарання Ліснянській за сукупністю кримінальних правопорушень?

3. 17-річний Полоз визнаний судом винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 296; ч. 2 ст. 187; ч. 4 ст. 187; п. 6 ч. 2 ст. 115 КК.

Яка максимальна міра покарання може бути призначена Полозу за кожний з вчинених ним кримінальних правопорушень? В

яких межах може бути призначене остаточне покарання Полозу за сукупністю кримінальних правопорушень?

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.7.

1. Охарактеризуйте звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

2. Які є підстави та умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру?

3. Наведіть ознаки примусових заходів виховного характеру.

4. Вкажіть вичерпний перелік видів примусових заходів виховного характеру, їх зміст і порядок застосування.

5. Які види покарань застосовуються до неповнолітніх, та особливості їх призначення?

6. Які особливості звільнення від відбування покарання з випробуванням, що застосовується до неповнолітнього.

7. Які особливості умовно-дострокове звільнення від відбування покарання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у віці до вісімнадцяти років?

8. Які є підстави та умови погашення й зняття судимості щодо осіб, які вчинили кримінальне правопорушення до досягнення ними вісімнадцятирічного віку?

Тема 3.8. ОСНОВНІ ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.8.1.

Загальна характеристика кримінального законодавства окремих зарубіжних країн

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінального законодавства окремих зарубіжних країн.
2. Джерела кримінального права держав, що належать до континентальної системи права (ФРН, Франція).
3. Джерела кримінального права держав, що належать до загальної системи права (Велика Британія, США).
4. Основні інститути Загальної частини кримінального права держав, що належать до континентальної системи права (ФРН, Франція).
5. Основні інститути Загальної частини кримінального права держав, що належать до загальної системи права (Велика Британія, США).

Основні теоретичні відомості.

Сучасне розуміння кримінально-правової системи охоплює як саму систему кримінального права, так і практику його застосування, соціальну обумовленість, правову культуру суспільства й організаційну побудову відповідних правових установ. Зазначені елементи в їх єдності утворюють структуру кримінально-правової системи.

Важливо усвідомити, що будь-яка держава має власну кримінально-правову систему, якій притаманні як спільні риси з кримінально-правовими системами інших держав, так і власні особливості. А в деяких державах одночасно існують декілька кримінально-правових систем, наприклад, у США функціонує федеральна кримінально-правова система та відносно самостійні кримінально-правові системи окремих штатів.

Розглядаючи типи кримінально-правових систем, необхідно з'ясувати критерії, на підставі яких можлива класифікація

національних кримінально-правових систем. Так, типологія повинна враховувати спільність історичного розвитку (що включає спільність соціальних процесів та правових вчень, які вплинули на розвиток кримінально-правової системи, зокрема, шкіль кримінального права), єдність джерел кримінального права, прийомів законодавчої техніки та способів тлумачення, подібність структури кримінально-правової системи та побудови правових інститутів, єдині підходи у практиці правозастосування, спільні риси правової культури тощо. При виокремленні конкретних типів кримінально-правових систем слід звернути увагу на різні підходи до цього питання, які існують у науці (зокрема, типології правових систем Р. Давіда, А. В. Наумова та ін.).

Достатньо обґрунтованою потрібно визнати класифікацію правових систем країн світу на романо-германський, англо-американський, соціалістичний та релігійно-традиційний типи.

Розкриваючи друге питання теми, слід виділити принципи, найбільш суттєві особливості, які визначають специфіку кожного з типів кримінально-правової системи, та визначити місце кримінально-правової системи України.

Основні поняття: кримінально-правова система; типологія правових систем.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.8.2.

Поняття кримінального правопорушення за кримінальним законодавством окремих зарубіжних країн

Теоретичні питання:

1. Поняття кримінального правопорушення за КК Франції. Класифікація кримінальних правопорушень.
2. Поняття кримінального правопорушення за КК ФРН. Класифікація кримінальних правопорушень.
3. Поняття кримінального правопорушення за англійським законодавством. Класифікація кримінальних правопорушень.
4. Поняття кримінального правопорушення за законодавством США. Класифікація кримінальних правопорушень.

Основні теоретичні відомості.

Здійснюючи порівняльний аналіз змісту поняття “злочин” за кримінальним законодавством України та зарубіжних країн, треба зважати на те, що існує багато способів його визначення.

Враховуючи досвід іноземних КК (наприклад, ФРН, окремих штатів США), потрібно вказати на зв'язок формального визначення злочинного діяння з принципом “nullum crimen sine lege”, тобто на заборону діяння кримінальним законом та його караність. Крім цього, доцільно розглянути питання про ознаки злочину (злочинного діяння) за кримінальним правом романо-германської правової системи (матеріальну, законодавчу, психологічну – за кримінальним правом Франції; протиправність, винність, караність – за кримінальним правом ФРН та ін.).

Окремо слід зупинитися на характеристиці елементів злочину “actus reus” та “mens rea” за кримінальним правом англо-американської правової системи. У питанні про класифікацію кримінальних правопорушень (злочинних діянь) слід виходити з критерію, покладеного в основу цієї класифікації. Відповідно до ст. 12 КК України таким критерієм виступає тяжкість злочину.

Найбільш поширеною класифікацією кримінальних правопорушень за американським кримінальним правом є їх розподіл на фелонію (felony) та місдімінор (misdemeanor). На рівні окремих штатів вони підрозділяються залежно від розміру покарання ще на різні категорії: класи, ступені та ін. Навпаки, в Англії з 1967 р. Законом про кримінальне право поділ злочинів на фелонію та місдімінор був скасований і запроваджений їх поділ на арештні та не арештні. У ФРН, Нідерландах, Італії, Австрії злочинні діяння поділяються на злочин і проступок, а в іспанському КК (ст. 13) поруч з проступком встановлений ще поділ злочинів на види: тяжкі та менш тяжкі. У КК Бельгії, Швейцарії залежно від тяжкості виділяють три види злочинних діянь: злочин, проступок, порушення. У Франції (ст. 1111 КК) ще передбачається класифікація злочинних діянь за їх характером: а) загальнокримінальні; б) політичні; в) військові.

Основні поняття: кримінальне правопорушення; місдімінор; фелонія; проступок; порушення; злочин.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.8.3.

Поняття покарання за кримінальним законодавством окремих зарубіжних країн

Теоретичні питання:

1. Поняття та види покарань за КК Франції.
2. Поняття та види покарань за КК ФРН.
3. Поняття та види покарань за англійським кримінальним правом.
4. Поняття та види покарань за кримінальним законодавством США.

Основні теоретичні відомості.

На відміну від кримінального права України, у кримінальному праві, наприклад, Франції, ФРН, Англії, США, не існує законодавчого визначення поняття покарання, воно дається лише доктриною права.

Система покарань за КК Франції ґрунтується на класифікації злочинних діянь, за якою вони складають три групи: покарання кримінальні, виправні та поліцейські. Крім того, для французького права є традиційним поділ покарань на: основні та додаткові, загально-кримінальні та політичні, за колом осіб (покарання щодо фізичних і юридичних осіб). У КК ФРН встановлено поділ покарань на основні та додаткові, а також додаткові наслідки. За кримінальним правом Англії перелік покарань передбачений окремими законами, які не виділяють їх види на основні та додаткові. Усі покарання застосовуються як альтернативні. Ще потрібно зупинитися на тому, що у США не існує чіткої системи покарань, та зазначити, що виникають характерні ускладнення у визначенні видів покарання (основні, додаткові), пов'язані з його "дворівневністю" – федеральному та на рівні окремих штатів.

Основні поняття: покарання, система покарань, види покарань.

Література: [8]; [9]; [10]; [13]; [14]; [19]; [20]; [27]; [28]; [29]; [34]; [37]; [41]; [42]; [44].

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.8.

1. Надайте загальну характеристика кримінального права іноземних держав.
2. В чому полягають особливості кримінального права іноземних держав?
3. Вкажіть джерела кримінального права іноземних держав.
4. Охарактеризуйте судовий прецедент як джерело англійського кримінального права.
5. Вкажіть особливості джерел кримінального права США.
6. Вкажіть основні інститути, що стосуються кримінального правопорушення, за кримінальним правом іноземних держав (Франції, ФРН, Англії, США та ін.).
7. Наведіть визначення поняття злочину (злочинного діяння) та класифікація злочинів (злочинних діянь) за кримінальним правом окремих зарубіжних країн.
8. Вкажіть основні інститути кримінального права іноземних держав, що стосуються покарання та інших заходів кримінально-правового впливу.
9. Які види покарань застосовуються за кримінальним правом окремих іноземних держав?

СПИСОК ДЖЕРЕЛ «Кримінальне право. Загальна частина»

1. Берзін П.С. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник: у 3-х томах. Т.1. Загальні засади. Київ, «Дакор», 2019. 562с.
2. Берзін П.С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення: монографія. К.: Дакор, 2009. 736 с.
3. Білоконев В. М. Призначення покарання за сукупністю злочинів та вироків (судова практика): наук.-метод. посіб. Запоріжжя, 2009. 182с.
4. Бурдін В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження): Монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 780 с.
5. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : Монографія. К. : Атіка, 2004. - 239 с.
6. Бурдін В. М. Призначення покарання за сукупністю вироків (кримінально-правове дослідження): монографія. Львів : Ліга-Прес, 2014. 213 с.
7. Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження): монографія. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 303 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім.. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 1064 с.
9. Вереща Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина. Вид. 7-ме, перероб. та допов. К. : Алерта, 2021. 500 с.
10. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина: конспект лекцій. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 236 с.
11. Вознюк А. А. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань: монографія. К.: Нац.акад. внутр. справ, 2015. 236 с.
12. Грищук В.К., Пасека О.Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження: монографія.

Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 248 с.

13. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник. За заг. ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2014. 944 с.

14. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з кримінальних справ (1973-2011 роки) / Упоряд.: Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, В. І. Тютюгін. Х.: Право, 2011.

15. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія. Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 559 с.

16. Козаченко О. В. Кримінально-правові заходи: публічно-правовий вимір: монографія. Миколаїв: Іліон, 2011. 504 с.

17. Красницький І. В., Щутяк Л. С. Відповідальність за замах на злочин за кримінальним правом України: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 224 с.

18. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 120 с.

19. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2-х т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., доповн. – Т. 1: Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2013.

20. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова. – 6-те вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2020. – 584 с.

21. Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві: монографія. За заг. ред. В. О. Тулякова. Одеса:Юридична література, 2012. 424 с.

22. Литвинов О. М. Інститут покарання в кримінальному праві України: навч. посіб. Кримін. асоц. України. Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2013. 214 с.

23. Маслак Н. В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину : монографія. Х. : Право, 2010. 232 с.

24. Митрофанов І. І. Співучасть у злочині : навч. посіб. Одеса, Фенікс, 2012. 208 с.

25. Митрофанов І. І. Кримінально-правові засоби впливу на осіб, які вчинили злочини: монографія. Кременчук, 2009. 488 с. 7.

26. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. Посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.

27. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С.Азаров, В.К.Гришук, А.В.Савченко та ін.; за заг. ред. О.М.Джужі, А.В.Савченка, В.В.Чернея. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1064 с.

28. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За заг. ред. Литвинова О. М. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 528 с.

29. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.

30. Новицький Г. В. Співучасть у злочині та причетність до злочину за кримінальним правом України: проблеми кваліфікації : монографія. Бердян. ун-т менедж. і бізнесу. Донецьк : Юго-Восток, 2012. 237 с.

31. Письменський Є. О. Інститут судимості в кримінальному праві України: монографія. Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О.Дідоренка. Луганськ, 2008. 216 с.

32. Питання кримінального права у рішеннях Конституційного Суду України: навч. посібник / упоряд.: Л.П. Брич, О.І. Денькович, Л.В. Курило, В.С. Ясеницький; вид. друге, доп. – Львів: ЛьвДУВС, 2015.

33. Правові позиції Європейського суду з прав людини: аналітичний огляд / О.М. Дроздов, О.В. Дроздова; за заг. ред. О.М. Дроздова, М.С. Ковтун, В.І. Ковтуна. Х.: Видавничий буд-к «Фактор», 2018.

34. Практика застосування Верховним Судом України положень Загальної частини Кримінального кодексу України [уклад. О.П. Горох]; За заг. ред. А.А. Музики. К.: «Центр учбової літератури», 2017.

35. Проблеми кримінально-правової кваліфікації: навч. Посіб.: Національна академія прокуратури України, 2017. 392 с.

36. Романов М. В. Звільнення від відбування покарання: навч. посіб. Х. : Права людина, 2012. 109 с.
37. Сопілко І.М., Лихова С.Я., Лисько Т.Д. Кримінальне право України: посібник для підготовки до ЗНО (ЄФВВ) для вступу у магістратуру. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 456с.
38. Стрельцов Є. Л. Обставини, що виключають злочинність діяння при захисті від суспільно небезпечного посягання: напрямки удосконалення кримінально-правового регулювання: монографія. Одеса: Фенікс, 2014. 385 с.
39. Стрижевська А. А. Сукупність злочинів за кримінальним правом України: монографія. О. : Фенікс, 2011. 247 с.
40. Стrogан А. Ю. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності: навч. посіб. К.: Атіка, 2007. 424 с.
41. Тютюгін В.І. Кримінальне право України. Загальна частина : посіб. для підготовки до заліків та іспитів / В.І. Тютюгін, О.Д. Комаров, М.А. Рубашенко. – Х.: Право, 2019.
42. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В. О. Навроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 712 с.
43. Ус О.В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до зло- чину: Монографія.Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. 264 с.
44. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія. К.: Юрисконсульт, 2006. 1048 с.

Навчальне видання

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Практикум
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»

Укладач ЛИСЬКО Тетяна Давидівна